

GEOGRAFIA HUMANA I ECONÒMICA DE

Catalunya és la segona comunitat autònoma més poblada d'Espanya, més de 7,5 milions d'habitants, i amb una densitat de població molt superior a l'espanyola i a les altres comunitats autònomes, 233,8 h./km².

Una part molt important de la població catalana és immigrant, 35%. La crisi econòmica dels darrers anys ha fet que la immigració disminuís, però també que hi hagués una emigració de catalans a l'estranger.

La població catalana es distribueix de manera desigual sobre el territori; es concentra sobretot a les ciutats de l'àrea metropolitana i al litoral, on també hi ha més activitat econòmica.

De les activitats econòmiques, les més importants són les relacionades amb la indústria i els serveis, principalment les del sector comercial i turístic.

Catalunya també es una de les comunitats amb un dels PIB per capita més alts de tot l'Estat, fet, en general, les persones que hi viuen gaudeixen d'un bon nivell de vida.

Tanmateix, Catalunya també participa activament en la construcció europea a través de la política de l'Estat espanyol i mitjançant organismes que defensen els interessos de les regions en el marc de la Unió Europea.

CONTINGUTS

- 1 La població de Catalunya
- 2 Les migracions a Catalunya
- 3 El sector primari català
- 4 La indústria a Catalunya
- 5 Les activitats terciàries a Catalunya.
El comerç, els transports i el turisme
- 6 Els serveis socials públics
- 7 L'evolució i el planejament de les ciutats catalanes
- 8 L'espai urbà a Catalunya
- 9 Catalunya en els marcs espanyol i europeu

CATALUNYA

Panoràmica de Vilassar de Mar, Maresme.

1 LA POBLACIÓ DE CATALUNYA

La dinàmica de la població catalana és, a grans trets, la mateixa que la del conjunt d'Espanya, però presenta algunes característiques pròpies, entre les quals destaca el gran pes de les successives onades migratòries (procedents de la resta de l'Estat o de l'estranger) en el creixement de la població.

1.1. L'evolució de la població

Fins a les darreres dècades del segle XIX, la població catalana va augmentar a un ritme lent. És a partir d'aquest moment i a causa de les innovacions agrícoles i tecnològiques, del seu desenvolupament industrial i l'impuls comercial, quan es va produir el primer pic d'increment de la població, que va ser estroncat per la Guerra Civil i la postguerra.

A partir de la dècada del 1950 es va iniciar un augment accelerat de la població a causa de l'**arribada d'immigrants** del món rural d'altres indrets d'Espanya, atrets per les oportunitats de feina a la indústria, i de l'**augment de la natalitat** afavorit pels anys de bonança econòmica. Des dels anys cinquanta fins a mitjans dels anys setanta, la població va triplicar el volum que tenia a l'inici del segle. La crisi econòmica de la dècada dels setanta va produir un estancament de la població.

A finals del segle XX, el creixement econòmic va provocar una nova onada d'immigració estrangera, que va donar una embranzida al creixement demogràfic català. Aquest canvi de tendència va possibilitar passar de 6 a més de 7 milions de persones en un període molt breu de temps (1998-2006), assolint el 2012 un màxim de 7 570 908 habitants. Però, en la darrera etapa (2009-2015), caracteritzada per la crisi econòmica, el canvi més rellevant va ser l'alentiment del creixement demogràfic, que va ser negatiu els anys 2013 i 2014, encara que l'any 2015 la població va tornar a créixer un 1,3‰.

1.2. La dinàmica de la població

La dinàmica de la població de Catalunya manté tots els trets demogràfics característics dels països rics del nostre entorn. És a dir, taxes de natalitat i de mortalitat baixes, creixement vegetatiu quasi estancat, esperança de vida elevada i, finalment, una estructura per sexe i edat que tendeix a l'envelliment.

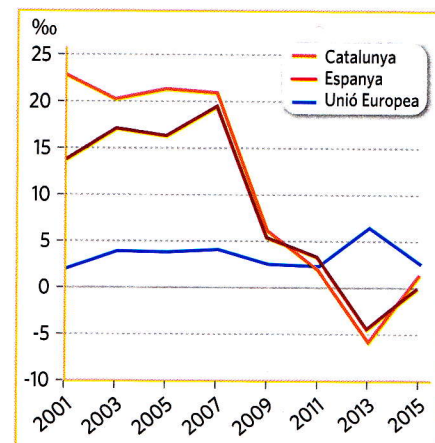
Natalitat i fecunditat

Des de finals dels anys setanta el **creixement vegetatiu** ha estat **molt reduït**: una situació que no va ser provocada per la baixa mortalitat sinó per la caiguda de la natalitat, que va passar del 19,5‰ (1975) al 8,8‰ (1995), és a dir, de 2,72 fills per dona el 1975 a 1,14 el 1995, molt per sota de la taxa de reposició.

Durant els primers anys del segle XXI, el nombre de naixements es va incrementar dels prop de 60 000 el 1999 fins als més de 89 000 el 2008 per la combinació de tres fenòmens: la recuperació de la fecunditat (d'1,23 fills per dona a 1,53); una estructura per edats més favorable en les dones catalanes; i l'aportació per part de les dones nouvingudes. Del 2009 ençà, la natalitat ha anat disminuint. El 2014, la taxa de natalitat va ser del 9,6‰ i el nombre de fills per dona, 1,39.

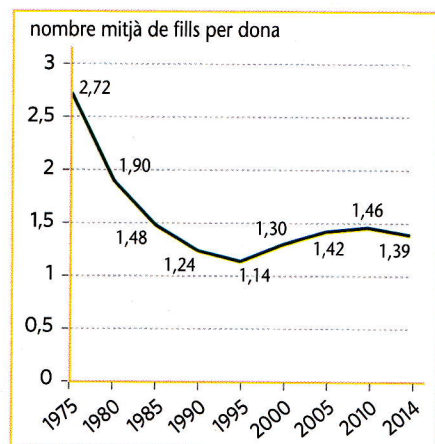
Amb la crisi de 2008-2016, els naixements i la fecunditat han davallat tant entre les mares autòctones com entre les immigrades, degut a les dificultats econòmiques i també a la creixent infecunditat, provocada pel retard en l'edat de tenir el primer fill (32 anys per les dones autòctones i 29 per les estrangeres).

LA TAXA DE CREIXEMENT TOTAL DE LA POBLACIÓ

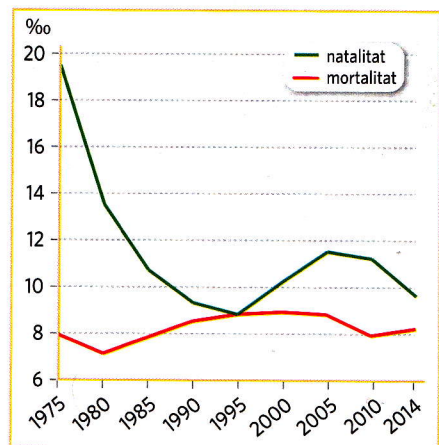
Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

L'ÍNDEX SINTÈTIC DE FECUNDITAT A CATALUNYA

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

LES TAXES DE NATALITAT I MORTALITAT A CATALUNYA

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Mortalitat, esperança de vida i envelliment

A Catalunya, la taxa de **mortalitat** és **baixa** (8,2‰ el 2014), mentre que l'**esperança de vida augmenta** (83,2 anys el 2014). En les dones, l'esperança de vida ha passat dels 78,5 anys (1980) als 85,9 (2014) i en els homes dels 72,6 als 80,3 anys, respectivament.

La reducció de la fecunditat i l'increment en l'esperança de vida ha conduït a l'**envelliment** relatiu **de la població**. L'edat mitjana de la població catalana va ser de 42,1 anys el 2014. Els menors de 15 anys han passat de representar el 25,6 % dels habitants el 1975, al 16 % el 2014. En sentit invers, els majors de 65 anys han passat de representar el 10,2 % (1975), al 18,3 % (2014).

La població jove ha crescut i el grau d'envelliment s'ha contingut a les comarques que sostenen un dinamisme socioeconòmic més gran i que més s'han beneficiat de les diverses onades migratòries. Aquestes són les comarques metropolitanes i les del litoral i prelitoral entre Girona i Tarragona.

Ben al contrari, a les comarques més estancades econòmicament i on el saldo migratori és negatiu (comarques pirinenques i prepirinenques com ara el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell, el Ripollès... i també altres de l'interior, com el Solsonès, les Garrigues, el Segrià, l'Anoia...), el procés d'envelliment s'ha accelerat. Així, el 2014 la Terra Alta ha protagonitzat els dos extrems: ha estat la comarca amb menys població jove (el 11,7 %) i amb més població de 65 anys o més (el 28,9 %).

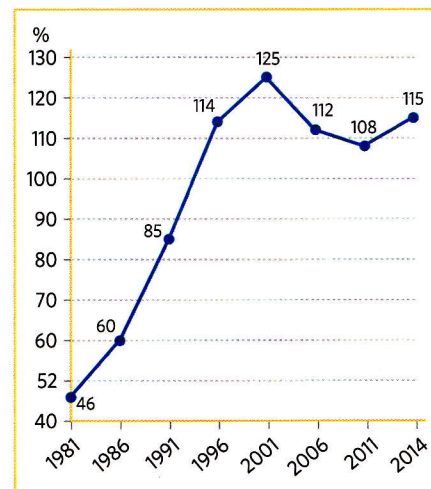
1.3. La distribució de la població

Catalunya és una comunitat autònoma **molt poblada** amb més de 7,5 milions d'habitants, que representen el 16,1% de la població d'Espanya. La **densitat** de població és **alta**: 233,8 h./km², una xifra molt superior a la densitat mitjana de l'Estat (92,1 h./km²).

L'**increment demogràfic** de la primera dècada del segle XXI va fer que cap comarca de Catalunya perdés habitants, contràriament al que havia succeït a la dècada anterior. Pel que fa a les pautes de distribució actualment es mantenen els trets que van caracteritzar gairebé tot el segle XX, amb força **diferències entre les comarques**:

- Una concentració creixent en les diverses corones metropolitanes de Barcelona i uns eixos de poblament ben marcats que ressegueixen el litoral, el corredor prelitoral i les valls fluvials des de Girona fins el Camp de Tarragona.
- A l'interior del país les densitats continuen sent baixes i assoleixen uns valors mínims a les comarques dels Pirineus i Prepirineus occidentals i també a comarques de l'interior com el Priorat i la Terra Alta.
- La província de Barcelona continua concentrant la majoria de la població catalana així com els increments demogràfics més alts dels darrers temps, tot i que el seu pes en relació al conjunt de Catalunya ha minvat lleugerament i ha passat del 75,9 % el 1998 al 73,5 % el 2015.

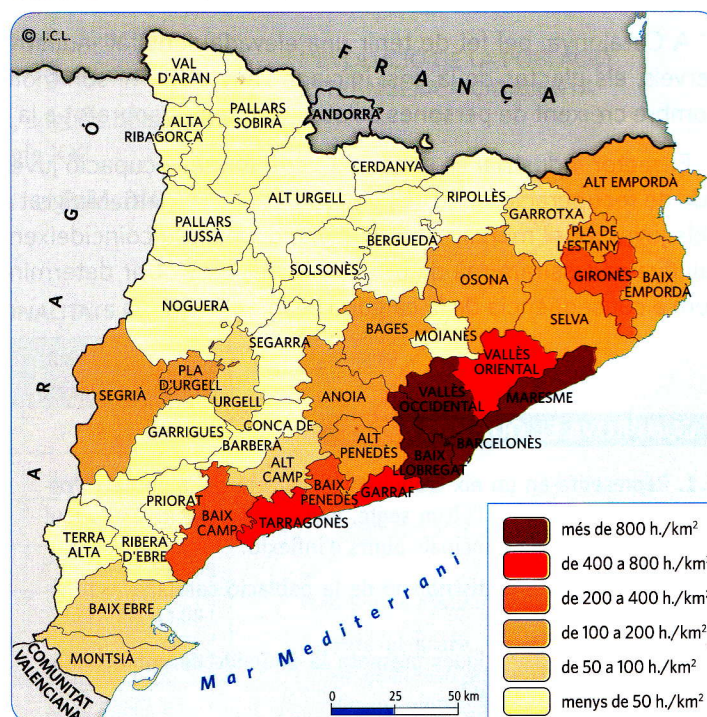
L'EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX D'ENVELLIMENT A CATALUNYA

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

El 2014 l'índex d'envelliment, que posa en relació el nombre de persones de més de 64 anys i el de joves menors de 16 anys, va assolir el 115 %.

LA DENSITAT DE POBLACIÓ A CATALUNYA EL 2015

1.4. L'estructura de la població

La **piràmide de població** catalana mostra de manera general una natalitat baixa, una esperança de vida elevada i una població molt envellida. Les característiques més destacades són:

- La **base** de la piràmide (població jove) és **estreta**, a causa de la baixa natalitat.
- El **tronc** de la piràmide (població adulta) és **molt ample**, fruit del *baby boom* dels anys seixanta i del volum de població immigrant.
- Un **augment** de l'**amplada** del **cim** de la piràmide (població de 65 anys i més) per l'increment continu de l'esperança de vida, amb un volum major de dones que d'homes.

La clàssica forma de la piràmide de població ja fa anys que està canviant en molts països. A Catalunya, cap a l'any 2051, s'accentuarà l'envelliment de la població, ja que el guany demogràfic es concentrarà principalment en el grup de 65 anys i més. De fet, la població major de 80 anys es duplicarà respecte a les xifres actuals.

Els canvis en l'estructura de la població incideixen en la necessitat de garantir una política social i sanitària (centres geriàtrics, centres de dia, lleis de dependència, servei de teleassistència...) adequada a la gent gran.

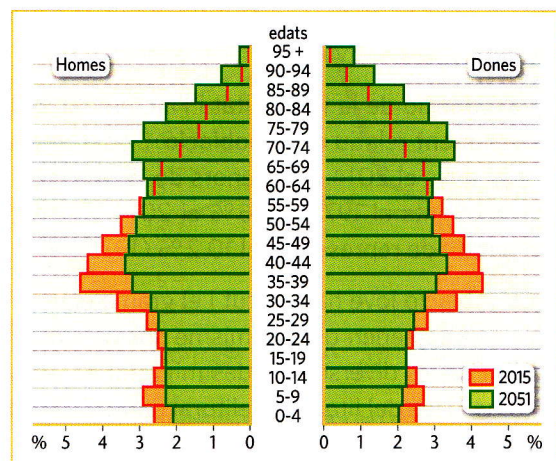
1.5. La població activa

L'**estructura econòmica** de Catalunya es caracteritza pel **predomini** del **sector dels serveis**. El 2015 la població activa a Catalunya era de 3 753 890 persones, de les quals 3 077 706 estaven ocupades; ambdues xifres presenten una notable davallada en els darrers anys. La taxa d'activitat se situava en el 62,3 % i la taxa d'atur era del 18,6 %. Per sexes, la taxa d'atur dels homes era del 17,8 % i la de les dones del 19,4 %.

A Catalunya, pel fet de tenir una elevada activitat industrial i del sector dels serveis, els efectes de la crisi iniciada l'any 2007 hi són molt notables, amb un nombre creixent de persones a l'atur, vinculades sobretot a la indústria.

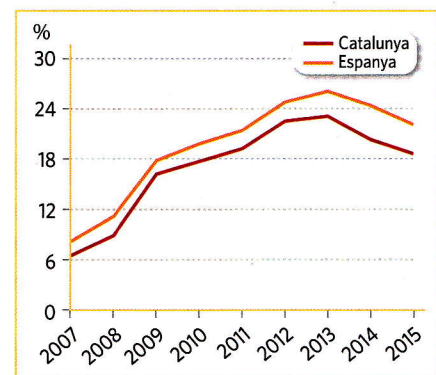
El sector industrial és el que ha generat més ocupació juvenil al llarg del període de recuperació, comprès entre el 2014 i el 2016. Malgrat la precària situació dels joves en el mercat laboral, diversos experts coincideixen a afirmar que Catalunya necessitarà mà d'obra immigrant per cobrir determinats llocs de treball com a conseqüència de la caiguda de la natalitat.

LES PIRÀMIDES DE POBLACIÓ DE CATALUNYA
ELS ANYS 2015 I 2051

Segons l'Idescat la població catalana disminuirà previsiblement fins els 7,3 milions el 2018 i creixerà moderadament a llarg termini. El 2051 es podria situar en gairebé 8 milions d'habitants.

L'EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'ATUR
A CATALUNYA I A ESPANYA

Font: Dades de Catalunya: Idescat, a partir de l'Enquesta de població activa de l'INE. Dades d'Espanya: Institut Nacional d'Estadística (INE).

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

- Representa en un eix cronològic l'evolució de la població catalana al llarg de l'últim segle. Redacta un text que expliqui les causes dels principals punts d'inflexió.
- És homogènia la distribució de la població catalana al territori? Per què?
- Quines característiques presenta la piràmide de població catalana a l'actualitat?
- Per què envelleix la població catalana? Explica quines són les conseqüències d'aquest procés.
- Investiga: Quina ha estat la tendència de l'ocupació a Catalunya en els últims anys? Quins problemes personals i socials comporta l'atur?
- Quines polítiques demogràfiques creus que caldria implementar a Catalunya?

2 LES MIGRACIONS A CATALUNYA

L'anàlisi de les dades sobre la població catalana segons el lloc de naixement mostra la importància de les onades migratòries que ha rebut Catalunya i que han estat la causa que la població no nascuda al país representi avui el 35 % del total.

2.1. El pes de la immigració

La població catalana nascuda a la resta d'Espanya representa el 17,9 % del total de la comunitat. En aquest percentatge tenen un gran pes els immigrants arribats entre la dècada del 1950 i l'inici de la del 1970. Pel que fa a la composició de la **immigració interna**, hi destaquen els nascuts a Andalusia, Aragó, Extremadura, Castella-La Manxa, Castella i Lleó i a la regió nord peninsular, en especial Galícia.

D'altra banda, Catalunya és la comunitat autònoma que al llarg del segle XXI ha rebut el nombre més alt d'**immigrants estrangers**. Aquesta forta immigració ha fet augmentar força ràpid la població catalana i ha trencat una dinàmica de quasi estancament al llarg de les tres dècades anteriors. El 2015 la població estrangera a Catalunya va ser d'1'028 069 persones, un 13,7 % de la població total.

La immigració ha ajudat a crear riquesa, alhora que ha plantejat reptes complexos: en molt pocs anys ha augmentat la població que ha de disposar de les infraestructures i els serveis necessaris, especialment els sanitaris i educatius; a més, ha calgut acollir els nousvinguts de manera convenient i evitar la segregació social.

2.2. Procedència de la població estrangera

Actualment a Catalunya hi conviu gent procedent de més de 170 nacionalitats diferents. Entre les principals nacionalitats hi destaquen aquestes:

- Del continent africà, el col·lectiu **marroquí**, que representa quasi el 21 % de la població estrangera a Catalunya.
- De la Unió Europea n'hi ha dos grups diferenciats:
 - Els **romanesos**, el segon grup d'immigrants més nombrós a Catalunya.
 - Itàlia, França, Alemanya i el Regne Unit són **països rics** d'on provenen persones que treballen a Catalunya durant un temps determinat. S'inclouen en aquest grup els jubilats que trien la costa mediterrània com a residència.
- De l'Amèrica Llatina, els **bolivians** són el grup més nombrós, seguits dels **equatorians** i els **colombians**; la majoria van arribar a l'inici del segle XXI.
- D'Àsia, en destaquen els immigrants procedents de la **Xina** i el **Pakistan**.

COMARQUES AMB UN MAJOR NOMBRE D'ESTRANGERS PER NACIONALITATS EL 2015

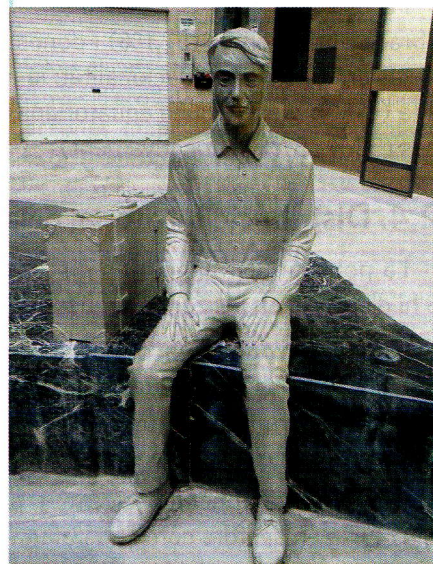
Comarca	Països de la UE	Resta d'Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
Baix Llobregat	19 684	4 076	22 331	4 087	16 954	7 712	74 844
Barcelonès	89 477	22 421	38 780	33 773	85 559	91 060	361 070
Maresme	10 013	2 591	20 889	2 258	7 465	4 101	47 317
Segrià	14 775	1 465	15 950	851	3 501	1 966	38 508
Tarragonès	11 720	3 016	15 473	1 519	6 396	3 767	41 891
Vallès Occidental	16 453	3 489	31 035	6 191	21 426	7 845	86 439

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Les migracions interiors a Espanya

A les dècades del 1960 i el 1970 es van produir a Espanya migracions interiors importants. Es calcula que van ser prop de 12 milions de persones les que van emigrar del seu lloc d'origen.

Entre les províncies catalanes més beneficiades per l'afluència d'emigrants interiors hi destaquen Barcelona, Girona i Tarragona.

Monument en reconeixement als emigrants a la ciutat d'Almeria.

L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA A CATALUNYA

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

1. Mira el gràfic i analitza l'evolució de la població estrangera a Catalunya durant aquest segle.

2.3. Composició de la població estrangera

La població immigrant estrangera establerta a Catalunya és heterogènia pel que fa a l'edat i al sexe.

Pel que fa a l'edat, la població estrangera presenta una mitjana de 28,5 anys, fet que ha comportat un **paper rejuvenidor** per al conjunt de la població catalana. Atès que els adults joves en edat de treballar, entre 25 i 34 anys, representen el grup més nombrós (són, el 2015, el 14,3% del total), aporten molts ingressos a la Seguretat Social i poques despeses en sanitat i pensions; sovint la seva formació educativa i professional ha estat a càrrec dels països d'origen.

Pel que fa al sexe, la **població** estrangera que viu a Catalunya està bastant **equilibrada** entre homes (52,1%) i dones (47,9%). Tot i així, hi ha desequilibris entre sexes en funció de la nacionalitat: la marroquina té una presència masculina més alta (61%), mentre que l'equatoriana i la boliviana són predominantment femenines (53% i 57% respectivament).

2.4. Distribució territorial dels residents estrangers

La població estrangera es distribueix pel territori català de forma desigual. S'hi distingeixen les zones següents:

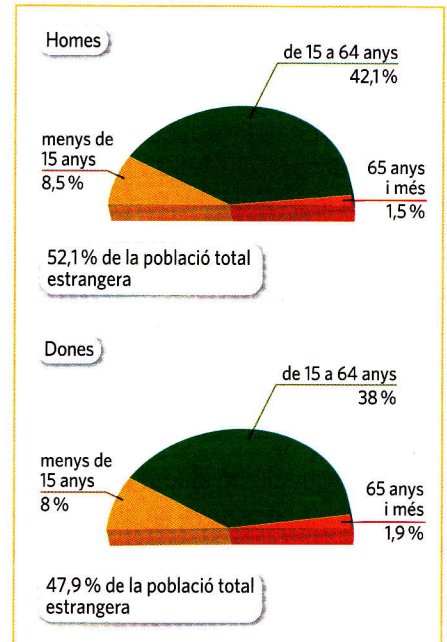
- L'**àrea metropolitana**, on resideixen molts estrangers, concretament, en grans ciutats de les comarques del Barcelonès, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat, com ara la ciutat de Barcelona, que aplega una quarta part del total de la immigració estrangera, i l'Hospitalet de Llobregat i Badalona, entre d'altres.
- El **litoral**. La concentració a les poblacions de la línia de la costa respon a l'oferta en sectors com l'hostaleria i la restauració, a més de la construcció. És a les comarques del litoral tarragoní i gironí, típicament turístiques, on més es dona aquesta situació.
- Les **zones de muntanya**. En algunes comarques pirinenques on destaca l'activitat turística hi resideixen molts estrangers. Les més representatives són l'Alt Urgell i la Cerdanya.
- Les **capitals de comarca de l'interior**. A les capitals comarcals hi resideixen un gran nombre d'estrangers, que treballen en les activitats relacionades sobretot amb l'agricultura i la ramaderia, com ara Vic i Cervera.

En termes relatius, a Catalunya la mitjana de la població estrangera és baixa: a l'entorn d'un 14 %. Tanmateix, excepcionalment en algunes localitats, més d'un 50 % de la població és d'origen estranger, com és el cas de Castelló d'Empúries o Guissona.

Com passa sempre i arreu, els immigrants (si més no la primera generació) tendeixen a concentrar-se a llocs determinats, degut a l'efecte crida o a l'agrupament familiar. Aquest és el cas de la Sénia, on un 75 % dels estrangers són romanesos, o el de Salt, on un 12 % són gambians.

Tanmateix la **diversitat** de la població estrangera és gran, i en comparació amb les concentracions i segregacions que s'acostumen a trobar a molts països europeus, a Catalunya els conflictes de convivència hi són escassos.

LA POBLACIÓ ESTRANGERA PER GRUPS D'EDAT I SEXE EL 2015

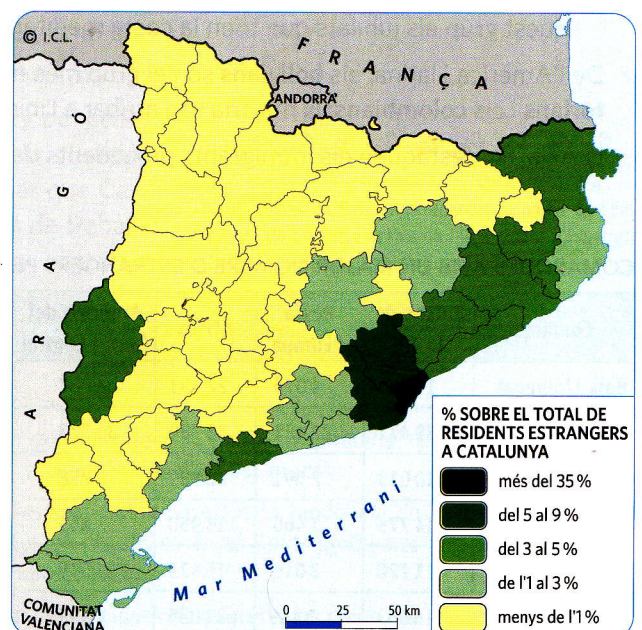

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

@ Amplia a la xarxa...

Per saber més de la població estrangera a Catalunya, entra a:
www.tiching.com/753817

ELS RESIDENTS ESTRANGERS PER COMARQUES EL 2015

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

2.5. La situació dels immigrants estrangers

Les persones arribades a Catalunya amb un permís de treball desenvolupen tota mena de feines (serveis domèstics, atenció especialitzada a gent gran, restauració, construcció...), sovint en condicions molt dures. D'altra banda, les persones més qualificades poden arribar a treballar a la llarga en sectors més adients amb la seva formació.

La crisi econòmica de 2008-2016 ha afectat de manera especial la població estrangera. En la construcció és on més s'ha notat, seguit del sector serveis.

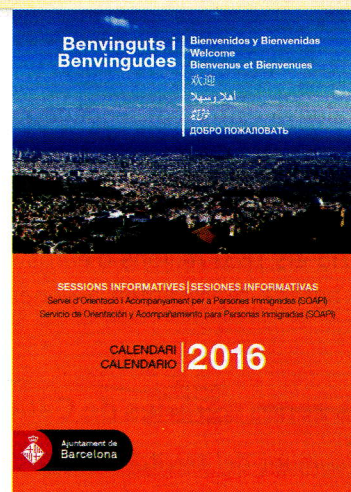
La situació per a les persones que han entrat de manera irregular, a vegades com a turistes, és molt difícil i en ocasions acaben tornant al país d'origen. Malgrat que sovint procedeixen de països en guerra o pateixen persecució per motiu religiós, polític o de la seva orientació sexual, ben poques persones de les que demanen asil aconseguixen aquest estatus, com ho demostra la situació de milers de refugiats intentant ser acceptats per la Unió Europea al llarg dels anys 2015 i 2016.

2.6. Els emigrants catalans

Malgrat que el gruix de l'emigració que ha marxat de Catalunya entre 2008 i 2014 s'ha produït pel retorn i la reemigració d'estrangers (el 91,3 % d'aquests moviments), la sortida de persones amb nacionalitat espanyola nascudes a Espanya ha representat el 5,8 % del total, unes 45 000 baixes (incloent-hi els fills d'immigrants nascuts a Espanya i amb nacionalitat espanyola).

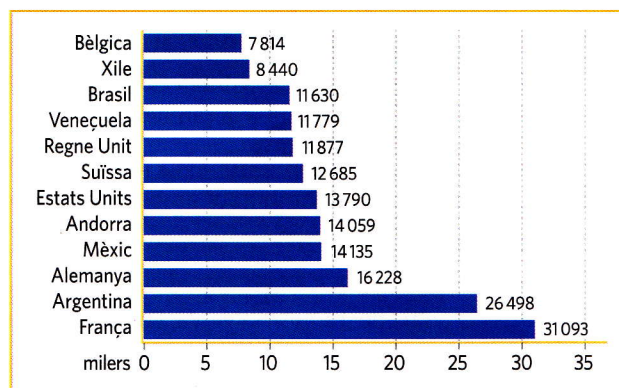
Tot i que comparativament no es tracta d'un flux nombrós, feia molts anys que a Catalunya l'emigració no era un tret significatiu. Essencialment es tracta, a més, d'un tipus de fenomen nou: joves autòctons amb una molt elevada formació que viuen la mobilitat com un element característic de la societat de la informació i que es veuen expulsats del mercat laboral per l'aplicació de retallades estructurals.

El 2009 el nombre total de catalans que residien a l'estranger va ser de 144 002 mentre que el 2015 aquest nombre era ja de 242 070 persones. D'aquests, 60 848 eren joves d'entre 15 i 34 anys. El total de joves catalans que van marxar a l'estranger al llarg del 2015 es va incrementar un 9 % en relació amb l'any anterior.

Moltes ciutats catalanes fan sessions informatives d'acollida i acompanyament per a persones immigrants amb l'objectiu de afavorir l'apropament dels nous vinguts a la vida de la ciutat.

PAÏSOS AMB UN MAJOR NOMBRE DE RESIDENTS CATALANS EL 2015

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Els emigrants catalans actuals es localitzen fonamentalment a la Unió Europea, amb França com a principal país de destinació, i a Amèrica del Sud (Argentina, Mèxic...).

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

- Quin va ser el lloc d'origen de la immigració interna que va arribar a Catalunya en les dècades del 1950 i el 1960? Redacta algunes reflexions sobre el que aquestes persones esperaven trobar al lloc d'arribada.
- Es pot afirmar que la població estrangera resident a Catalunya és heterogènia? Raona la resposta.
- Representa en un mapa mut la distribució de la població estrangera pel territori català. Quines són les causes d'aquesta distribució?
- Quins són el volum i l'estructura per edat i sexe dels immigrants estrangers arribats a Catalunya en els últims anys?
- Escriu un comentari breu amb relació a la situació a Catalunya dels immigrants estrangers.
- Investiga: Per què una part dels catalans emigren a l'estranger? És un col·lectiu molt nombrós? Quina és la composició d'aquest grup? Quins en són els llocs de destinació? Explica les possibles conseqüències socials i econòmiques d'aquest fenomen per a Catalunya.

3 EL SECTOR PRIMARI CATALÀ

A Catalunya com a conseqüència del pes del sector industrial i de les activitats relacionades amb els serveis, el sector primari participa amb un percentatge molt baix en l'economia catalana: el 2015 els 1831 milions d'euros de producció final agrària representen a penes un 0'9 % del PIB.

3.1. Les zones agràries de Catalunya

En el conjunt del territori català s'hi identifiquen tres zones agràries:

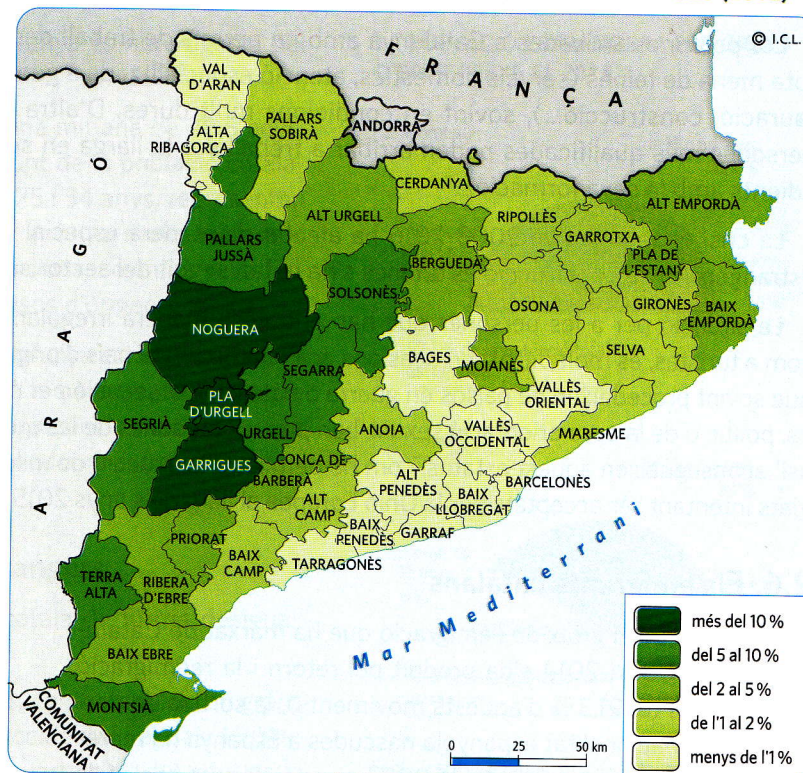
- La **zona de muntanya** (Pirineus i Prepirineus), on predomina l'activitat ramadera extensiva (boví i oví de carn) que pastura als prats; cada cop més, però, les explotacions ramaderes dedicades a llet i carn estan estabulades i s'exploten de manera molt intensiva en granges, que es troben escampades per les zones rurals i fins i tot a tocar d'alguna ciutat.
- A la muntanya els conreus estan dedicats prioritàriament a la producció de farratges i blat de moro i es destinen bàsicament a la ramaderia.
- La **regió central** (que s'estén fins a les planes gironines), on hi destaca el cereal i el cereal farratger combinats amb ramaderia intensiva principalment de bestiar porquí o boví de carn.
- La **zona de Ponent** (que s'estén cap al sud de Catalunya), amb conreus llenyosos, entre els quals destaquen la vinya, l'olivera, la fruita fresca i la fruita seca.

Aquesta zona inclou quasi el 70 % de les terres conreades del territori de Catalunya, sovint amb regadiu procedent del riu Segre i dels canals d'Urgell i Segarra-Garrigues. Són explotacions petites, però molt capitalitzades, sovint organitzades en cooperatives per a la comercialització i l'exportació de pera, poma i préssec.

També cal remarcar altres zones, potser menors o més concentrades, que destaquen per la seva especialització o la seva productivitat:

- Productes d'horta: al delta del Llobregat, hi ha pocs pagesos, però la producció és molt intensiva i orientada al mercat barceloní i la seva àrea metropolitana, tot i que l'aeroport i altres infraestructures i equipaments exerceixen una gran pressió sobre els camps.
- Conreus especialitzats:
 - Als hivernacles del Maresme s'hi conreen productes d'horta (que aprofiten els sòls fèrtils d'al·livió); però, sobretot, flor ornamental que es comercialitza a alt preu.
 - A les Garrigues i Siurana s'hi fa oli; al delta de l'Ebre, arròs, i a l'Empordà, fruita dolça.
 - El Penedès, el Priorat i el Camp de Tarragona s'han especialitzat en el conreu de la vinya, i s'hi elaboren vins de qualitat cada cop més apreciada

VALOR AFEGIT BRUT DEL SECTOR AGRÍCOLA PER COMARQUES (2012)

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Els projectes de cooperació Leader

El 2016, la Conselleria d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació ha aprovat 20 projectes de cooperació LEADER per un import d'11417666 euros, amb un cofinançament del 43 % del Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER).

Una part d'aquest import va destinada al projecte Odisseu, que té l'objectiu d'incentivar la permanència del jovent al medi rural mitjançant tallers d'emprenedoria, borsa de treball, sensibilització i arrelament, per tal que no marxin del territori.

3.2. Els conreus

Només el 28 % de la superfície de Catalunya es dedica a conreus i quasi la meitat d'aquesta superfície són prats i pastures. Un altre 14 % és superfície forestal. En total, el 2013 es dedicaven 1125 268 ha a la producció d'aliments (majoritàriament per al bestiar): l'expansió urbanística i de les infraestructures i l'abandonament progressiu de les terres més marginals (en benefici del bosc) fan que la SAU (superfície agrària útil) estigui clarament en retrocés.

Gràcies a les possibilitats climàtiques i al relleu, a Catalunya hi ha una molt **gran diversitat de conreus**, si bé el 65 % són de herbacis: el cereal per gra (ordi) i els farratges (userda) que són els més extensos. Pel que fa als llenyosos, en destaca l'olivera (en retrocés), la fruita seca (ametlla i avellana, principalment, però també garrofa) i la fruita dolça (essencialment poma).

Els conreus industrials (gira-sol, soja, colza) que eren força abundants (juntament amb el blat de moro), a la darrereria del segle passat, avui amb prou feines ocupen l'1 % de la superfície agrícola catalana: la variabilitat de les polítiques de subvencions agràries de la UE i les opcions de les grans multinacionals del sector hi han tingut molt a veure.

El 70,4 % de les terres llaurades són de secà (2013), però moltes es van transformant en regadiu per tal d'obtenir-ne més rendiment.

3.3. Les explotacions agràries i la pagesia

A Catalunya les 119 427 persones (dades del 2013) que es dediquen a la pagesia suposen un 2,4 % del total de la població (una proporció una mica més alta que la de molts països de l'Europa occidental).

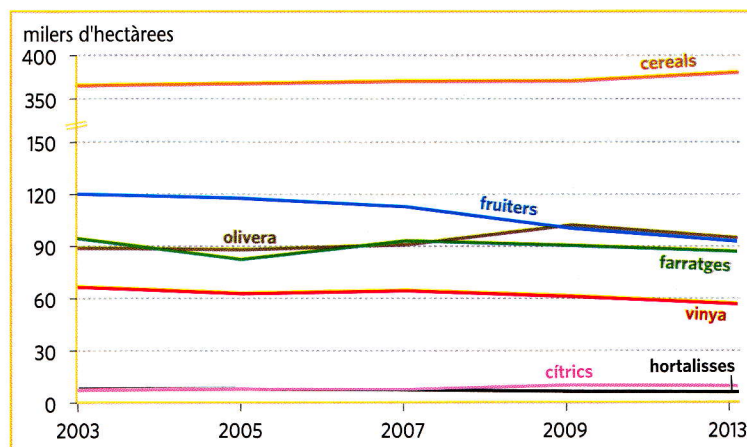
Tanmateix, ben pocs d'aquests ocupats (un 20 % aproximadament) hi treballen a temps complet. Tot i que el nombre d'assalariats creix ben lentament, les explotacions agràries catalanes són, majoritàriament, petites i de tipus familiar; hi predomina, pertant, el treball de terres en propietat, si bé l'arrendament suposa prop d'un terç de la terra treballada. Les explotacions solen tenir un nivell força alt de capitalització i una estructura prou moderna i competitiva.

El 2013 hi havia 52 823 explotacions agràries: tot i que la davallada pugui ser cada vegada més lenta, la pèrdua d'explotacions és constant des dels anys 1960, ja sigui per tancament (sovint en jubilar-se els pagesos són reemplaçats) o per concentració de terres cada vegada en menys mans.

En aquest sentit, tot i que el procés de concentració fa augmentar el nombre d'explotacions més grans de 50 ha, a Catalunya encara hi **predominen les petites explotacions** de menys de 10 ha, que suposen un 63 % del total i un 10 % de la superfície agrària (2013).

El 53 % de les explotacions agràries catalanes conreen llenyosos (vinya, olivera, fruita fresca i fruita seca), si bé aquests productes només representen una quarta part del total de la producció agrària.

LES TERRES LLAURADES PER TIPUS DE CONREU

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA DELS PRINCIPALS CONREUS EL 2014

Productes	Tones
Blat	346 114
Ordi	574 907
Blat de moro	404 088
Farratges	3 391 585
Fruiters ⁽¹⁾	959 100
Vinya ⁽²⁾	451 909
Olivera ⁽³⁾	181 702

(1) No s'hi inclouen els cítrics.
(2) Inclou el raïm de taula i de transformació.
(3) Inclou l'oliva de taula i de transformació.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

En les últimes dues dècades el nombre de treballadors del camp ha patit una forta caiguda. Algunes comarques han perdut dos terços dels seus pagesos.

3.4. La ramaderia

La ramaderia també va perdent pes, malgrat l'èxit, des dels anys vuitanta, de la **ramaderia intensiva porquina**, esdevinguda el producte més destacable tant en nombre d'animals (dos terços del total del bestiar) i explotacions (Catalunya té quasi la meitat de la cabanya porquina d'Espanya) com de productivitat: el 42 % del volum econòmic del sistema agrari català gira al voltant l'engreix de bestiar porquí que està, però, a mans de només el 9 % de les explotacions.

L'**aviram** i el **boví** de carn són també molt importants a Catalunya, però l'augment de costos (alimentació del bestiar, mecanització, distribució, etc.) i l'escassa valoració de l'activitat fan que molts ramaders decideixin plegar.

Tot i que presenta una balança comercial deficitària que obliga a importar part de l'alimentació per a la cabanya ramadera, el propi sistema agrari català és el primer subministrador de matèries primeres bàsiques a una potent agroindústria moderna, tecnificada i altament competitiva dins el marc europeu, sobretot en el subsector carni.

La Política Agrícola Comú (PAC) i l'evolució del mercat han afavorit que la pagesia controli cada vegada menys el procés productiu i de distribució i que siguin les grans agroindústries o, més sovint, els grans hipermercats els qui controlin els preus i els processos de manera que les petites explotacions perden pes i capacitat de decisió.

3.5. El devenir del camp català

Actualment, el món agrari català és **molt desigual** pel que fa a les explotacions, les rendabilitats i les produccions. Així, el format modern, capitalitzat, tecnificat i especialitzat de la fruita i el vi i d'algunes agroindústries importants (la llet i el porquí) no amaga que l'economia agrària catalana en el seu conjunt és **força residual**.

A part de les problemàtiques internes, el món rural ha de sobreposar-se a la saturació del mercat, la competència internacional dels productes i els costos de producció i els preus, que són molt elevats i, de vegades, massa oscil·lants.

Tot plegat fa que, a grans trets, el sector sigui considerat com poc rendible (el 60 % de les explotacions agràries tenen uns beneficis inferiors a la mitjana de Catalunya), poc potenciat, molt lligat al territori i poc valorat per la societat.

La desaparició de les petites explotacions, la pèrdua d'ocupació i de sòl d'alt valor agrícola, la desarticulació de paisatges rurals, la degradació d'agrosistemes per la intensificació d'altres activitats, etc. són exemples de l'alt grau de debilitat i de vulnerabilitat d'aquest sector.

D'altra banda, s'estan posant en marxa alguns **canvis**, com ara el desenvolupament de mètodes d'explotació més compatibles amb el medi ambient, la potenciació de l'agricultura i la ramaderia ecològiques i la producció integrada i de *quilòmetre zero*, entre d'altres.

LES EXPLOTACIONS RAMADERES

Espècies	Anys				
	2003	2005	2007	2009	2013
Boví	5 084	4 814	4 341	4 523	4 106
Oví	2 445	2 234	2 111	2 085	2 158
Cabrum	1 419	1 430	1 335	1 416	1 194
Porquí	6 426	5 908	5 129	4 983	4 321
Equí	1 362	1 365	1 602	1 762	1 579
Aviram	7 200	8 034	7 178	3 871	2 965
Conilles mares	4 055	4 259	3 863	1 748	1 152
Ruscos	305	255	186	365	399

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

La producció i l'exportació de carn a Catalunya

Catalunya produeix anualment més de dos milions de tones de carn de les diferents espècies ramaderes i, a més, és una gran exportadora de carn, perquè prop del 36% de la carn que es produeix es comercialitza en mercats exteriors.

Aquesta comercialització genera un valor de més de 2400 milions d'euros per a l'economia del país. Entre les espècies ramaderes destaca l'exportació de carn de porquí (64%) i la carn i ous d'aviram molt apreciats en els mercats internacionals.

L'elaboració de productes de qualitat, singulars, amb denominació d'origen, produïts, distribuïts i comercialitzats pels mateixos pagesos s'estan introduint amb prou èxit en la societat.

3.6. La pesca

El sector pesquer català té una flota d'unes 1200 embarcacions, amarrades en 19 ports i organitzades en 32 confraries de pescadors que subhasten el peix en 19 llotges.

És una **flota petita** de litoral que fa una pesca de dia, cosa que permet mantenir una oferta de producte fresc i de primera qualitat. El 2015 es van capturar 27 768,5 tones de peix que no cobrí l'abundant demanda interna, de manera que cal recórrer a la importació massiva i l'**aqüicultura** per proveir-se de peix fresc a preu assequible.

Per tenir una idea del consum, només cal veure que al Mercat Central del peix, a Mercabarna, operen uns 2500 professionals i on s'hi venen a l'any (2015) 73288 tones de productes, i que les trassaccions que s'hi fan sumen 515 milions d'euros.

Això sense comptar les subhastes que es fan a les 19 llotges del litoral català on es desembarca peix fresc com, per exemple, Sant Carles de la Ràpita, Vilanova i la Geltrú, Barcelona, Arenys de Mar, Blanes i Roses, i on gran part del producte es ven directament a minoristes.

El repte del sector pesquer català és la millora de la rendibilitat de la seva activitat i la sostenibilitat del recurs que explota. Per aconseguir aquests objectius cal una millor gestió energètica de la flota, una revaloració del producte autòcton i una actitud responsable i amb visió de futur de totes les parts implicades.

Fons Europeu Marítim i de la Pesca (FEMP)

El Fons Europeu Marítim i de la Pesca (FEMP) de Catalunya 2014-2020, és un dels instruments principals de què disposa la Generalitat de Catalunya per tal de promoure una política estructural dirigida al món pesquer, aquícola i de la comercialització i transformació de productes de la pesca i l'aqüicultura.

Els principis inspiradors d'aquest fons són:

- Ajudar els pescadors en la transició a la pesca sostenible.
- Ajudar les comunitats costaneres a diversificar les seves economies.
- Finançar projectes per a crear ocupació i millorar la qualitat de vida a les costes europees.
- Facilitar l'accés al finançament.

► La Unió Europea promou la pesca sostenible. La campanya *Inseparables* mostra les iniciatives dels ciutadans i les organitzacions per millorar la sostenibilitat ambiental.

L'aqüicultura a Catalunya

L'aqüicultura requereix molta tècnica, coneixements científics i inversions elevades; juntament amb Galícia, Catalunya és la comunitat autònoma més avançada en aquest àmbit. Aquí els conreus es dediquen sobretot a l'orada, el llobarro, el musclo i l'ostró, però també comencen a destacar el llenquado, el rèmol, la cloïssa i la corbina.

L'aqüicultura en aigua dolça és encara força residual. Davant a la creixent demanda de peix, l'aqüicultura sembla que és un sector amb gran futur ja que es preveu que en la propera dècada prop del 80% del peix consumit a Catalunya sigui de cria.

@ Amplia a la xarxa...

Per saber més sobre l'agricultura, la ramaderia i la pesca a Catalunya, entra a: www.tiching.com/752130

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Organitza en un esquema les característiques més destacades del sector primari a Catalunya actualment.
2. Quins canvis s'han produït els últims anys en el sector primari a Catalunya?
3. Explica els principals problemes que amenacen els diversos subsectors del primari català.
4. Enumera quines en són les solucions possibles. Raona la teva resposta.
5. Investiga. Què creus que passaria si les explotacions del sector que ens ocupa no rebessin subvencions de l'Estat, del govern autonòmic i de la Unió Europea (UE)? Raona la teva resposta.

4 LA INDÚSTRIA A CATALUNYA

Catalunya ha estat tradicionalment una regió industrial i encara manté una posició capdavantera en el sector. El seu grau d'industrialització és comparable al de les grans regions industrials europees i disposa d'un teixit industrial força **diversificat** (format sobretot per activitats de transformació) i **estructurat** (amb nombroses interrelacions entre diverses activitats i branques productives).

4.1. La industrialització a Catalunya

Entre els segles XVIII i XIX, la indústria tèxtil es comença a localitzar al litoral barceloní per la facilitat de la importació de carbó, però aviat s'estén en forma de colònies industrials resseguint els rius Llobregat, Ter i Anoia per tal d'aprofitar l'energia hidràulica.

Aquesta primera industrialització es produeix a base de petites i mitjanes empreses generalment amb nivells baixos de tecnologia, mecanització i qualificació de la mà d'obra. Les conseqüències demogràfiques (creixement vegetatiu, migracions) i socials (aparició de la burgesia industrial i la classe obrera) de la industrialització van suposar una veritable revolució socioeconòmica al país.

La gran crisi del tèxtil de la dècada del 1960 comporta una diversificació industrial i l'aparició de sectors com el químic, el metal·lúrgic, l'hidroelèctric o el mecànic, que definiran l'estructura del sistema productiu posterior. A començament de la dècada del 1970, la indústria era el sector principal de l'economia catalana amb el 45 % del PIB i ocupant més del 40 % dels treballadors del país. La crisi del 1973 suposà l'inici de grans canvis, diversificant encara més els sectors i minvant progressivament el seu pes en favor dels serveis. El 2015 la indústria representa només el 19 % del PIB i amb prou feines el 19 % de l'ocupació.

4.2. Canvi en el model industrial

La indústria catalana ha anat canviant de model per adaptar-se a les circumstàncies d'una Europa integrada i d'un món globalitzat, en el qual les empreses localitzen els establiments industrials a llocs que ofereixen avantatges comparatius, especialment mà d'obra més barata.

Per tal de mantenir la competitivitat, la indústria ha seguit un procés d'**automatització** i d'**informatització dels processos productius** que han comportat la reducció de mà d'obra, bàsicament, de la no qualificada. També ha **deslocalitzat** part de la producció, tot reservant per a la seu central a Catalunya les operacions més qualificades i de més valor i derivant-ne les altres cap a uns altres països, tal com ha succeït als països europeus més avançats.

4.3. Indústria i recerca

Malgrat moltes dificultats, com la competència internacional i la crisi financera del 2008, Catalunya fomenta la recerca i la innovació i ha fet un procés de transició cap a un model econòmic en què el coneixement esdevé l'instrument competitiu principal. L'objectiu és augmentar l'ocupació en els camps de la **innovació**, el **disseny**, la **gestió**, la implantació de **programes informàtics**, la **promoció**, les **ventes** i la **distribució**.

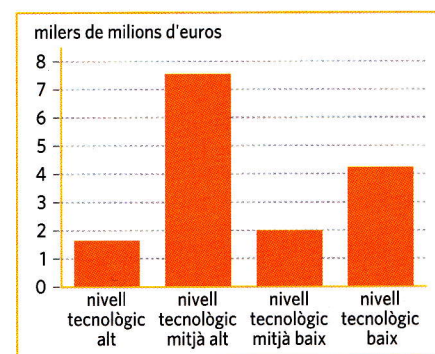
La transformació d'un model basat en els treballadors amb baixos costos salarials cap a un model que opta per la inversió en les tecnologies més avançades i en la innovació contribueix a la creació de llocs de treball nous, però a la vegada comporta un alt cost social.

POBLACIÓ OCUPADA EN LA INDÚSTRIA EL 2014

Sectors	Variació interanual	
	Valor milers de persones	Absoluta en %
Indústries extractives, energia, aigua i residus	39,2	-2,4
Alimentació, tèxtil, fusta, paper i arts gràfiques	190,0	6,3
Química i cautxú	105,0	9,7
Metal·lúrgia	69,5	-3,4
Maquinària, material elèctric i transport	181,4	11,2
Total	585,1	21,5

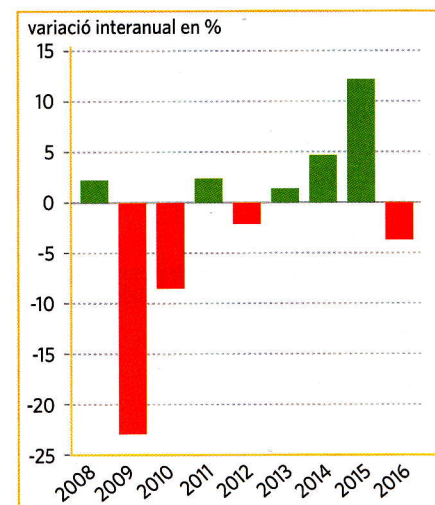
Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

EXPORTACIÓ DE PRODUCTES INDUSTRIALS EL 2014

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

INVERSIÓ DE LA INDÚSTRIA A CATALUNYA EL 2014

Font: Observatori d'Empresa i Ocupació.

Per tal de potenciar la transferència de tecnologia en sectors estratègics i en sectors altament exposats a la competència internacional s'han anat creant nous pols de coneixement dedicats a la logística (al Prat), a la química (a Tarragona), la nutrició i la salut (a Reus). Sovint segueixen una fórmula de col·laboració entre universitat, empreses i administració, que, més enllà dels centres tecnològics, s'estén també als anomenats **parcs del coneixement**.

4.4. Localització de la indústria a Catalunya

La indústria està concentrada a la Regió Metropolitana de Barcelona (més del 65 % de les empreses i del 69 % dels treballadors). Hi destaquen la producció de maquinària i equips elèctrics i la química (Barcelonès, Baix Llobregat), tèxtil i farmacèutica (Vallès Occidental, Maresme), edició i arts gràfiques (Barcelonès) i química, alimentària, material de transports i plàstics (Vallès Oriental).

Fora d'aquest àmbit la localització segueix els corredors que, partint de Barcelona, obren els eixos de comunicacions: el Bages (tèxtil), l'Osona (alimentació), l'Anoia (tèxtil i cuir), la Selva i l'Alt Penedès (alimentació), i també el Tarragonès i el Baix Camp (sector petroquímic), el Gironès i el Pla de l'Estany (alimentació, paper) i el Segrià i el Pla d'Urgell (alimentació).

Tipus d'empreses industrials

A Catalunya hi predominen les empreses industrials petites i mitjanes; però tot i això, hi ha empreses grans, de capital local o estranger, especialment en aquells sectors on cal una certa economia d'escala. Destaquen empreses com SEAT o Nissan (automoció, de capital estranger), Taurus i Soler & Palau (electrodomèstics, de capital local), però també hi ha empreses autòctones del ram de l'alimentació (grup Vall Companys, Panrico-Donuts, Torres, Freixenet, Codorniu, Casa Tarradellas, Agrolimen o Corporació Alimentària de Guissona), que conviuen amb multinacionals estrangeres com ara Nestlé.

4.5. La indústria catalana en el conjunt de l'Estat

Catalunya genera prop del 29 % de la producció industrial espanyola i és la primera Comunitat tant en l'import de la xifra de negoci com en el nombre de persones ocupades en el sector, seguida per la Comunitat de Madrid, la Comunitat Valenciana, Andalusia i el País Basc.

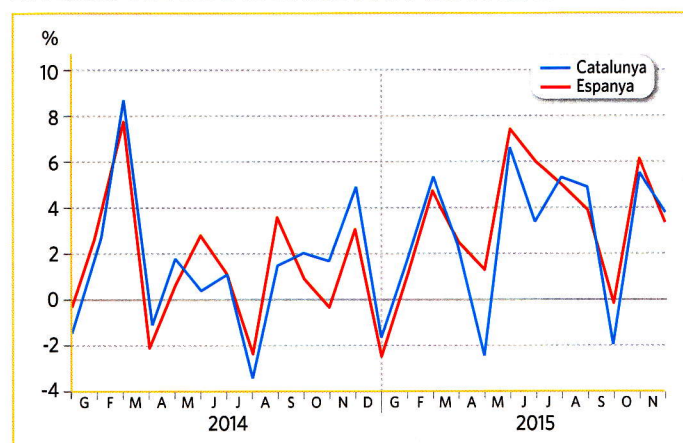
Tanmateix la globalització i l'absència de barreres duaneres a escala planetària es deixa notar a Catalunya més que a la resta d'Espanya. Això és degut a l'impacte de la deslocalització d'indústries tradicionals, especialment la tèxtil que ocupava molts treballadors i que s'ha vist molt afectada per la competència mundial, principalment la dels països asiàtics. I qualsevol apunt de recuperació o de reindustrialització (essencialment en noves indústries punteres) és assimilat preferentment per l'entramat econòmic de Catalunya.

DESTINACIÓ DE LES VENDES DE LA INDÚSTRIA CATALANA

Destinació	2012	2013	2014
Catalunya	36 417 843	37 528 834	37 621 383
Resta d'Espanya	50 594 871	48 199 882	48 865 874
Estranger	38 804 401	40 270 997	40 270 997
Volum de negoci¹	126 817 114	125 999 712	127 758 254
¹ en milers d'euros			

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Quins són els trets que caracteritzen l'origen del procés d'industrialització a Catalunya?
2. Quina relació existeix entre les etapes de crisi i la diversificació dels sectors industrials?
3. Explica en què ha consistit el canvi de model de la indústria catalana. Quines han estat les conseqüències socials?
4. Com són les indústries catalanes segons les dimensions i l'origen?
5. Quin és el pes del sector industrial català en relació al conjunt d'Espanya?
6. Afecta de la mateixa manera el procés de globalització econòmica a Catalunya i la resta de l'Estat? Per què?

A Catalunya els serveis són indiscutiblement l'activitat més bàsica de la seva economia. La distribució dels llocs de feina en el sector terciari català és desigual al territori atès que les activitats de serveis es concentren preferentment als centres administratius, a les zones molt poblades, on hi ha aglomeracions urbanes, i a les zones de gran activitat turística.

L'any 2015 el 73,6% de la població ocupada a Catalunya treballaven al sector dels serveis.

5.1. L'activitat comercial

A Catalunya es dona una significativa combinació entre **petit comerç** de botiga especialitzada amb servei personalitzat i de qualitat, d'una banda, i **grans superfícies comercials**, generalistes i funcionals, de l'altra. Com que és a la regió metropolitana de Barcelona on es localitza la major part de la població, també és aquí on es concentra la major oferta comercial.

La resta de capitals provincials (i, a una altra escala, la resta de capitals comarcals) compleixen una funció comercial de referència per als seus àmbits, en ocasions contenint **mercats setmanals** o ambulants de gran pes, història i prestigi, com és el cas de Vic, Balaguer, Olot i Reus.

A Catalunya hi ha una forta tradició de compra als **mercats minoristes**, que encara avui es conserva. El 55 % dels clients dels mercats assenyalen com a motiu de compra les característiques dels productes oferts i l'atenció al client.

El comerç català es caracteritza per un dinamisme alt i per l'existència d'un teixit de comerç urbà petit i mitjà. Durant les darreres dècades, l'obertura de grans superfícies ha comportat un creixement global del sector, però alhora ha creat tensions amb el petit comerç. Aquest fet, sumat al canvi d'hàbits dels consumidors, obliga el comerç tradicional a adaptar-se a un nou entorn econòmic i cultural.

Comerç interior i exterior

Si considerem la destinació de les vendes de productes industrials que es fabriquen a Catalunya, es comprova que el gruix de l'activitat comercial té lloc dintre de Catalunya i amb la resta d'Espanya: d'entre totes les comunitats autònomes, Catalunya és la primera tant pel que fa al valor de les importacions com de les exportacions. No obstant això, la balança comercial presenta un dèficit notable.

A finals de 2015 un total de 16 264 empreses catalanes van vendre a l'estranger (300 empreses exportadores més que el 2014 i gairebé 3 000 més que 2005). Així, l'exportació ha estat una via de sortida de la crisi per a moltes empreses catalanes. Aproximadament la meitat d'aquestes empreses exporten amb regularitat.

EL COMERÇ CATALÀ EN XIFRES EL 2013

Principals indicadors	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs i intermediaris	Comerç al detall
Empreses	10 672	41 012	73 848
Establiments	12 288	45 648	93 545
Persones ocupades	47 638	211 237	292 066
Assalariats	38 974	185 225	217 412
Volum de negoci ¹	11 348 725	75 421 394	36 764 699
Altres ingressos ¹	358 975	1 234 272	567 147
Consum primeres matèries i altres proveïments ¹	986 826	1 181 002	389 166

¹ En milers d'euros.

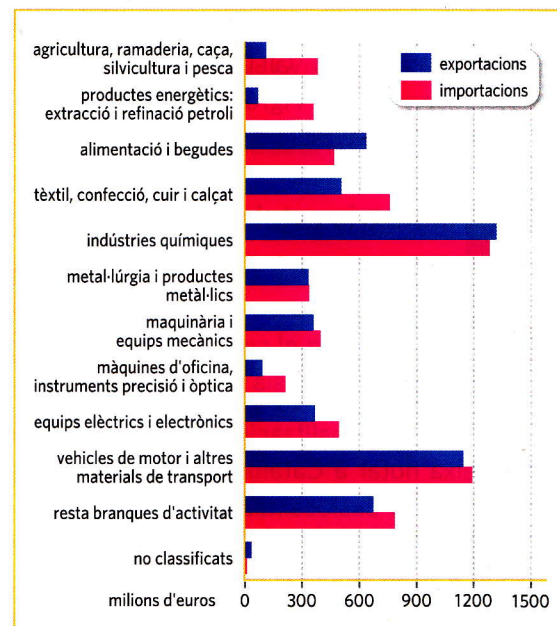
Font: Institut d'Estadística de Catalunya. (Idescat).

Dilemes del comerç a Catalunya

El sector comercial català es planteja uns dilemes significatius:

- La notable ocupació del territori que representen les superfícies comercials fora dels nuclis urbans així com la mobilitat que hi va associada (tant dels proveïdors com dels clients).
- La disminució del pes del comerç de proximitat i la consegüent desertització comercial dels centres urbans.
- L'augment de la distància recorreguda pels productes de consum i la resposta sorgida en forma de productes "km 0".
- La presència de productes ecològics.

EL COMERÇ EXTERIOR EL 2016

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. (Idescat).

I EL TURISME

5.2. Els transports

El transport per carretera

Històricament les carreteres catalanes han seguit un model radial amb centre a Barcelona, ciutat al voltant de la qual es dibuixa l'anomenat "vuit català", entre el Vendrell i Tordera. L'obertura de l'Eix Transversal, l'adequació de l'Eix Pirinenc i el traçat de vies alternatives (Lleida-Tarragona, Igualada-Vilanova i la Geltrú, etc.) han trencat la radialitat i han facilitat les connexions interiors.

El vehicle privat és el més emprat en una bona part dels desplaçaments que es fan a Catalunya, però el transport col·lectiu comença a obrir-se pas, especialment a la regió metropolitana i a la capital, a causa de la densitat de trànsit que suporten les carreteres, l'augment en l'oferta de transport públic i les fórmules d'integració tarifària.

El transport per ferrocarril

La xarxa ferroviària transcorre quasi pels mateixos corredors que la de carreteres. Des de Lleida i les terres de l'Ebre, les vies que vénen de la Península arriben a Barcelona, a través del litoral i el Vallès i avancen cap a França per Portbou. Algunes línies remunten cap a l'interior i els Pirineus. Tanmateix, la major part dels serveis es concentren a l'àrea de Barcelona, i àmplies zones queden desateses.

El tren d'alta velocitat connecta l'eix que uneix Barcelona-Tarragona-Lleida amb Saragossa i Madrid així com cap Girona i França. D'altra banda, el servei de rodalies, bàsic per a la zona metropolitana de Barcelona necessita una renovació profunda.

El transport marítim

El transport marítim es concentra majoritàriament als ports de Barcelona i Tarragona, que depenen de l'Estat i tenen el seu principal motor econòmic en el transport de mercaderies. La resta de ports són competència de la Generalitat i són de tipus esportiu i pesquer, si bé n'hi ha de comercials i d'industrials (Alcanar, Vallcarca).

El transport marítim de mercaderies és el segon en volum, després del transport per carretera: les mercaderies acostumen a arribar per mar des del seu lloc de producció (molt sovint la Xina), i després es distribueixen per carretera.

A més, el port de Barcelona és el primer de la Mediterrània en nombre de creuers i de creueristes (480 000 passatgers el 2015).

El transport aeri

L'aeroport de Barcelona-el Prat és un dels grans aeroports mundials i el segon d'Espanya en nombre de passatgers i operacions de càrrega. Els aeroports de Girona i Reus han estat rebent nombrosos vols turístics, especialment de tipus xàrter i *low-cost*. Altres aeroports són els de Sabadell, Lleida-Alguaire i Pirineus-Andorra.

LA XARXA DE TRANSPORTS A CATALUNYA

El port de Barcelona

La Mediterrània és la ruta marítima més ràpida i directa per connectar Europa pel canal de Suez amb l'oceà Índic i els països emergents d'Àsia. Per això, atrau inversions d'empreses xineses orientades a la construcció d'infraestructures logístiques de transport i marítimes.

El tres primers mesos del 2016, el trànsit de càrrega del port de Barcelona va créixer un 3% i va arribar als 15 milions de tones, i el transport de vehicles ha augmentat el 7% (296 100 unitats), gairebé la meitat en combinació amb el transport ferroviari.

El turisme de creuers s'ha convertit en una font d'ingressos important per a les ciutats que es visiten durant l'itinerari, com ara Barcelona.

5.3. El turisme

A Catalunya el turisme és una de les activitats del sector terciari que ha experimentat major creixement en les darreres dècades. També hi ha un important sector de serveis socials tant públics com privats.

El turisme ha esdevingut una de les principals activitats econòmiques de Catalunya, tant pel que fa a la participació en el Producte Interior Brut (PIB) com el nombre d'ocupats, les divises aportades o les repercussions directes i indirectes en altres sectors d'activitat. El 2015 Catalunya va rebre 19 260 600 turistes procedents de l'estranger.

Barcelona és una destinació turística de primer ordre a escala mundial, ja que ha sabut projectar una imatge que barreja cultura, història, patrimoni, disseny, lleure, platja, innovació, creativitat...

La ciutat ha esdevingut líder mundial en turisme de congressos i ocupa la quarta posició pel que fa al **turisme de creuers**, i pràcticament totes les companyies que naveguen pel Mediterrani fan escala al port barceloní.

També s'ha anat consolidant la principal modalitat turística de Catalunya, la de **sol i platja**, vinculada al clima i a l'existència de molts quilòmetres de litoral ple de serveis.

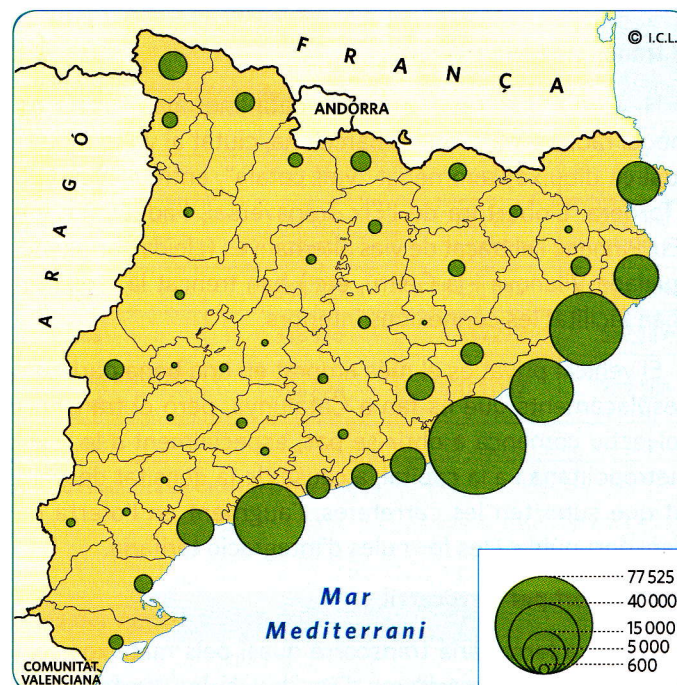
Així hom pot trobar allotjaments de tot tipus i preus (hotels, apartaments, càmpings), activitats paral·leles pensades per satisfer les necessitats del turista (restauració; oci nocturn; activitats complementàries: visites guiades, esports nàutics, festivals, etc.). Moltes poblacions s'han especialitzat quasi exclusivament en el turisme, com per exemple, Lloret de Mar, Platja d'Aro, Calella, l'Estartit, Roses, Cambrils i Salou.

Gran part dels turistes arribats a Catalunya provenen d'altres països de la Unió Europea, però conjunturalment, es reben onades de persones procedents de Rússia, la Xina, els Estats Units i els països àrabs.

Pel que fa al turisme espanyol, les principals comunitats autònomes per origen dels visitants són la Comunitat de Madrid i la Comunitat Valenciana.

Malgrat l'**estacionalitat**, cal esmentar el pes econòmic i de transformació social que comporta el **turisme d'esquí**, especialment a les estacions de la Vall d'Aran, Cerdanya, Pallars Sobirà, Ripollès i Alta Ribagorça. El **turisme rural** i el que es fa a les **terres d'interior** atrau, essencialment, turisme català de caps de setmana durant tot l'any. Aquesta modalitat ha contribuït a que moltes petites localitats hagin perdut part de la seva idiosincràsia però també ha afavorit la revitalització de moltes àrees rurals i la reactivació de la seva economia.

NOMBRE DE PLACES HOTELERES EL 2015

La concentració de l'activitat turística en alguns punts i èpoques de l'any és responsable de les congestions i de la sensació de massificació que origina problemes en la gestió dels serveis i les infraestructures.

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Com es distribueix l'oferta comercial arreu de Catalunya? Per què?
2. Quines són les principals mercaderies que importa Catalunya i d'on provenen?
3. Com condiciona el relleu la xarxa de transports? Segons el mapa, quines comarques tenen una connectivitat deficient?
4. Investiga les característiques més destacades del transport marítim i aeri a Catalunya.
5. Quines dades ens permeten destacar el paper dels serveis turístics a l'economia catalana?
6. Tria un municipi turístic de Catalunya. Investiga els impactes positius i negatius que representa el turisme.

6 ELS SERVEIS SOCIALS PÚBLICS

6.1. L'educació

Catalunya té un nivell d'escolarització de qualitat equiparable als països europeus més avançats. L'escolarització obligatòria arriba al conjunt dels infants, hi ha moltes oportunitats per a la formació continuada i d'adults i l'ensenyament és prou igualitari pel que fa a l'atenció per gènere. L'atenció especialitzada també s'ha estès arreu, tot i que les limitacions pressupostàries n'han afectat greument la seva generalització.

El sistema educatiu i universitari català és un sistema mixt que comparta amb centres de titularitat pública, concertada i privada. El 2014 hi havia, en total, des de l'educació obligatòria fins la universitària, més de 1540 000 estudiants; així com uns 125 000 mestres i professors, dels quals més tres de quartes parts es dedicava a l'educació obligatòria.

Els centres universitaris estan distribuïts per tot el territori amb la creació de les universitats de Lleida, Girona, Rovira i Virgili, Pompeu Fabra i diverses universitats privades.

6.2. La sanitat

La despesa sanitària és elevada per la necessitat de fer recerca, per la millora constant dels equipaments sanitaris, la dotació de personal per atendre amb equitat una bona xarxa de salut a tot el territori, i per l'augment dels serveis de prevenció de malalties. La modernització i la innovació de les prestacions, així com la incorporació de les TIC per requerir i gestionar serveis també fan augmentar la despesa.

Catalunya potencia la recerca biomèdica amb la creació d'instituts d'investigació i el finançament de projectes. Els resultats han fet de Catalunya un referent internacional en oncologia, així com en el camp de la reproducció assistida i els transplantament d'òrgans.

El **Servei Català de la Salut** (CatSalut), es basa en un sistema mixt d'equipaments, la majoria dels quals de titularitat pública, que ofereixen una atenció de qualitat a la població, cotitzin o no a la seguretat social. L'oferta de CatSalut es concreta en atenció hospitalària (Xarxa d'Hospitals d'Ús Públic, XHUP), primària, sociosanitària i salut mental, juntament amb les emergències i el transport sanitari.

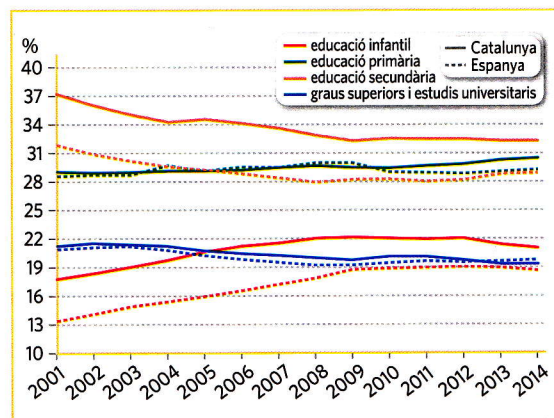
6.3. La seguretat

Entre 1994 i 2008 es produí el progressiu desplegament de la Policia de la Generalitat (Mossos d'Esquadra) que va anar substituint en la majoria d'àmbits els Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat: seguretat ciutadana, ordre públic i trànsit.

6.4. Els serveis bancaris i financers

A Catalunya, aquestes serveis són tots de titularitat privada, oferint un seguit de productes i prestacions (dipòsits bancaris, crèdits al consum, hipoteques...) a particulars, empreses, administracions o bé entre les mateixes entitats bancàries. Aquests serveis també els ofereixen les cooperatives de crèdit i la banca ètica.

ALUMNES MATRICULATS PER NIVELLS EDUCATIU EL 2015

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

DESPESA HOSPITALÀRIA A CATALUNYA EL 2013¹

Tipus de despesa	Centres públics	Centres privats	Total
Compres			
fàrmacs	766,3	41,4	807,7
material sanitari	501,0	61,9	562,9
professionals	604,1	107,8	711,9
altres	73,5	22,7	96,2
Subministrament	366,3	138,7	505,0
Personal	3 148,7	313,6	3 462,3
Altres	357,1	100,0	457,1
Total despeses	5 817,0	786,1	6 603,1

¹ En milions d'euros.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Quins canvis ha experimentat en els darrers anys l'educació?
2. Quines raons expliquen l'augment de la despesa sanitària?

7 L'EVOLUCIÓ I EL PLANEJAMENT DE LES CIUTATS CATALANES

Una característica bàsica de l'espai urbà català és la **distribució desigual al territori**, concentrada a la zona metropolitana i litoral, on es genera una major problemàtica. Aquesta concentració urbana fa necessària la **planificació territorial**.

7.1. L'evolució de la morfologia urbana de Catalunya

Les ciutats catalanes mostren una morfologia similar a la d'altres ciutats d'Espanya i d'Europa. Hi destaca el nucli antic, situat en un indret estratègic: a la vora del mar, en una cruïlla de camins o a redós d'un castell. A partir de mitjan segle XIX es construïren els eixamples, de traçat regular. Actualment moltes ciutats segueixen l'expansió en barris perifèrics, a vegades ben diferenciats al plànol.

El creixement urbà de la Catalunya contemporània

A la darreria del segle XIX el 43% de la **població catalana** ja era **urbana**. La causa del creixement de les ciutats fou la industrialització, que va fer progressar les ciutats tèxtils (Barcelona, Sabadell, Terrassa), i les comercials o costaneres (Mataró, Badalona). La divisió provincial espanyola (1833) va fomentar el desenvolupament de les capitals de província: Girona, Tarragona i Lleida. Però el procés d'urbanització es va estendre de manera desigual, perquè les localitats rurals van quedar quasi estancades, i les industrials, les comercials i les enllaçades amb el ferrocarril van tenir una gran expansió: Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Barcelona...

L'acceleració del procés d'urbanització va continuar a l'inici del segle XX: cap al 1930 la població urbana catalana supera el 50% del total i Barcelona arriba al milió d'habitants. A partir de la dècada del 1960 la ciutat de Barcelona i les del seu voltant es van engrandir amb rapidesa; hi va arribar població immigrada de la resta d'Espanya que va provocar la **urbanització sense planificació** de zones de la perifèria urbana; es va configurant una àrea metropolitana, dominada per la macrocefàlia de Barcelona.

De la concentració a la dispersió

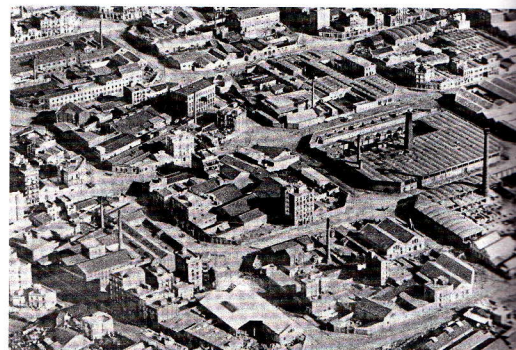
Cap al 1975 el centre de l'àrea metropolitana inicia una etapa regressiva i fins a final del segle XX **perd població**, mentre que les ciutats que l'envolten aconsegueixen un bon creixement demogràfic. A la segona dècada del segle XXI Barcelona torna a créixer en part per l'increment demogràfic vinculat a la immigració.

En els darrers 30 anys, moltes ciutats grans i mitjanes de Catalunya han vist frenat el seu creixement o han patit grans pèrdues de població a favor de les localitats més petites i de població més dispersa del seu entorn. Aquest canvi de tendència ha estat impulsat per l'evolució del mercat de l'habitatge, per l'augment en la motorització i per la millora generalitzada de les infraestructures.

Conseqüències de la dispersió urbana territorial

L'**ocupació urbana dispersa** i de **molt baixa densitat** ha comportat un enorme increment de l'ocupació del sòl, del cost dels serveis i del consum energètic, així com la fragmentació dels espais naturals i l'empobriment dels valors paisatgístics.

Una altra conseqüència ha estat una creixent **especialització funcional** de cada lloc en relació amb el conjunt. Els usos residencials, comercials, productius i d'oci han tendit a separar-se sobre el territori. Tot això també ha conduït a un increment del desplaçament de la població, a la sobrecàrrega de les xarxes de transports i, en molts casos, a l'empobriment de la vida urbana i a la banalització del paisatge.

El barri del Poblenou de Barcelona ha estat una àrea de concentració industrial, que ha anat desapareixent, sobretot, a partir dels Jocs Olímpics (1992).

L'anomenat Districte 22@ va sorgir a principis del segle XXI amb l'objectiu de transformar el sòl industrial del Poblenou en un projecte urbanístic innovador.

ELS ÀMBITS FUNCIONALS DEL PLA TERRITORIAL GENERAL DE CATALUNYA

Àmbit funcional	Habitants (Cens 2011)
Metropolità	4 772 130
Comarques gironines	736 965
Camp de Tarragona	517 661
Terres de l'Ebre	188 757
Ponent	364 173
Comarques centrals	394 579
Alt Pirineu i Aran	75 274
Penedès	470 303

Font: Idescat.

Els àmbits funcionals són les àrees de planificació que serveixen com a marc per a la definició dels Plans Territorials Parcials.

Aquesta especialització funcional corre el risc de convertir-se en una especialització social, producte de la segregació dels grups socials sobre l'espai. Durant molts anys, gran part de la població ha tingut dificultats per accedir a un habitatge en un mercat immobiliari on predomina la propietat, i on s'han imposat l'especulació i els alts preus.

Així doncs es produeix a Catalunya un procés d'especialització social, de manera que els diversos grups socials tendeixen a separar-se damunt l'espai segons quina sigui la seva capacitat dins el mercat immobiliari.

7.2. Principis i objectius de l'ordenació territorial

En les darreres dècades algunes de les dinàmiques territorials observades poden arribar a comprometre la millora social i el progrés econòmic de Catalunya. Per tant, doncs, es fan necessàries la **planificació** i la **intervenció al territori** per tal de resoldre desigualtats espacials que esdevinguin motiu de desequilibri o enfrontament.

El planejament territorial

El **Pla Territorial General de Catalunya** (1995) marca les pautes més genèriques sobre l'ordenació del conjunt del territori i estableix set **plans territorials parcials**, un per cada regió. El seu contingut es circumscriu a tres àmbits temàtics:

- El sistema d'espais oberts: reserva sòl per a activitats agrícoles, ramaderes i forestals, per a connectors biològics i espais protegits i d'interès natural.
- El sistema d'assentaments: delimita la xarxa urbana, el sòl per a usos residencials, industrials i terciaris, i la rehabilitació i la remodelació urbanes.
- El sistema d'infraestructures: traçat i prestacions de les infraestructures de la mobilitat, xarxa viària i ferroviària, ports, aeroports i espais logístics.

Els plans són documents rigorosos i útils que, a través d'un conjunt d'elements (memòria, plànols, normativa i estudi econòmic i financer), estableixen els compromisos de l'administració i els deures i els drets de les persones.

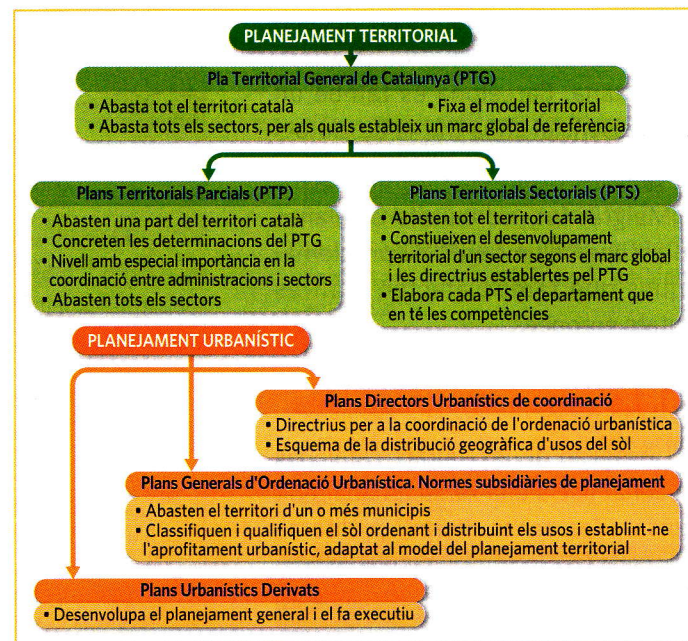
El planejament urbanístic

L'actuació urbanística, en principi, és responsabilitat de cada municipi a través del seu Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM). A més, hi ha els Plans Directores Urbanístics (PDU), que tenen l'objectiu d'orientar i ordenar el desenvolupament d'un conjunt de municipis al voltant d'una ciutat mitjana (com Igualada o Figueres) o bé en àmbits amb una forta pressió urbanística, turística i de segona residència (és el cas del PDU de la Vall d'Aran o del conjunt del sistema costaner català).

El planejament sectorial

Es tracta de plans que ordenen àmbits o sectors específics. L'abast d'aquests plans és el conjunt del territori català. Cal destacar el pla d'habitatge i de les polítiques del sòl, el de les infraestructures de transport i mobilitat, el d'arquitectura i paisatge i el de les polítiques de rehabilitació urbana, entre d'altres.

ELS NIVELLS DE PLANEJAMENT A CATALUNYA

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat. Generalitat de Catalunya.

@ Amplia a la xarxa...

Per saber més sobre el territori i l'urbanisme, entra a: www.tiching.com/752311

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Elabora un eix cronològic amb les diverses fases del procés d'urbanització de Catalunya.
2. Segons la morfologia urbana, quines àrees diferents es poden distingir a les ciutats catalanes en l'actualitat?
3. Explica els factors que han impulsat el creixement urbà contemporani.
4. Organitza en un esquema les conseqüències de la dispersió urbana territorial a Catalunya. Quines són més nombroses, les positives o les negatives? Raona la resposta.
5. Per què es fa necessària la planificació territorial? Quines són les principals eines de planejament territorial i urbanístic a Catalunya?
6. Què passaria si no féssim compatibles el progrés econòmic, la protecció del territori i la igualtat social?

8 L'ESPai URBÀ A CATALUNYA

L'espai urbà de Catalunya el configura una xarxa de ciutats encapçalada per Barcelona i la seva àrea metropolitana. Barcelona és també un nucli essencial en la trama de ciutats que conformen l'arc mediterrani.

Malgrat tot, les ciutats catalanes no escapen d'un seguit de problemàtiques que també afecten d'altres ciutats europees.

8.1. La xarxa urbana catalana

L'evolució de les ciutats catalanes ha donat lloc a una xarxa urbana molt densa a les zones litoral i prelitoral, poc densa a l'interior i gairebé inexistent a la zona pirinenca. Per aquesta raó s'estableix una **jerarquia urbana**.

La regió metropolitana de Barcelona

La regió metropolitana està formada per dues corones o nivells de ciutats:

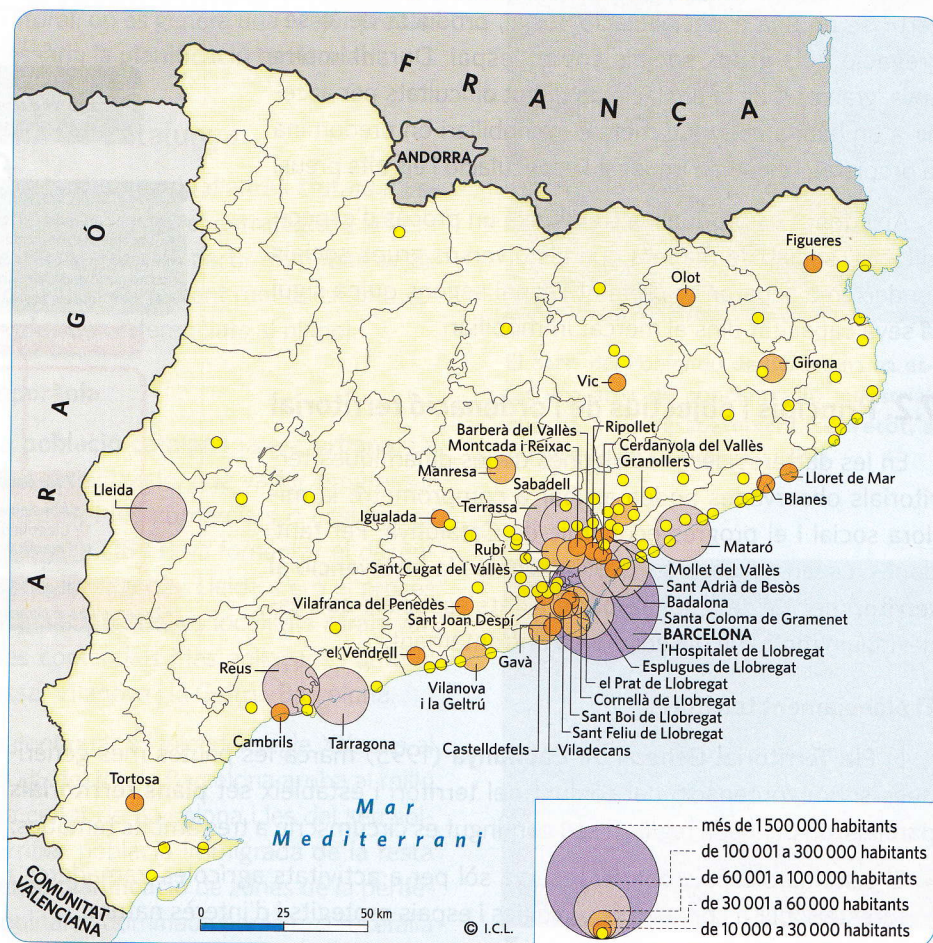
- **Barcelona i la seva àrea metropolitana.** És la segona d'Espanya després de la de Madrid i la primera de la mediterrània europea. L'àrea metropolitana, del Besòs al Llobregat, amb l'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Badalona i Sant Adrià de Besòs, s'estén cap a la costa i el Baix Llobregat (Cornellà, Esplugues, Sant Just Desvern, Sant Feliu de Llobregat, el Prat de Llobregat, Sant Boi, Gavà, Viladecans, Castelldefels, Molins de Rei) i cap al nord (Montcada i Reixac, Cerdanyola del Vallès, Sant Cugat del Vallès) fins a configurar la primera corona.
- **Ciutats més allunyades del centre barceloní.** Són les ciutats que formen la segona corona, algunes d'aquestes van créixer a partir de la dècada del 1970 gràcies a la forta onada migratòria (Mollet del Vallès, Barberà del Vallès), mentre que d'altres tenen una llarga història, com ara Sabadell, Terrassa, Mataró i Granollers.

Les ciutats fora de l'àmbit de la regió metropolitana

Aquestes ciutats constitueixen tres nivells jeràrquics:

- **Capitals de província:** Tarragona, amb Reus i Valls; Lleida, amb ciutats que en depenen com ara Tàrraga i Balaguer; Girona amb els nuclis urbans que l'envolten, com ara Sarrià de Ter o Salt.
- **Capitals comarcals amb un pes considerable:** Igualada, Manresa, Vic, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Tortosa, Figueres, Olot...
- **Ciutats petites.** Unes articulades al voltant de la costa: Palafrugell, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Amposta... I unes altres situades a la **zona pirinenca**: Puigcerdà, la Seu d'Urgell, Ripoll...

ELS MUNICIPIS DE CATALUNYA DE MÉS DE 10000 HABITANTS EL 2015

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

L'estació ferroviària de Lleida Pirineus és un node de comunicacions important entre l'interior de la península Ibèrica (alta velocitat a Madrid i Andalusia i ferrocarrils Alvia al País Basc i Galícia) i les grans ciutats del corredor mediterrani (Barcelona, València) i amb la frontera francesa.

L'impacte ambiental

L'impacte ambiental urbà es manifesta de maneres diverses: nivells de soroll, densitat de trànsit, consum energètic, emissió de gasos; alta producció de residus i de consum d'aigua...

La **gestió de residus urbans** comprèn la recollida dels residus sòlids urbans des de les llars i llocs de serveis i el transport i tractament. La reutilització dels residus sòlids urbans encara és escassa a Catalunya i una bona part dels residus, que es generen majoritàriament a la regió metropolitana, són traslladats a abocadors, a incineradores (amb un considerable consum d'energia de combustibles fòssils i elevades emissions a l'atmosfera) o a **ecoparc**s.

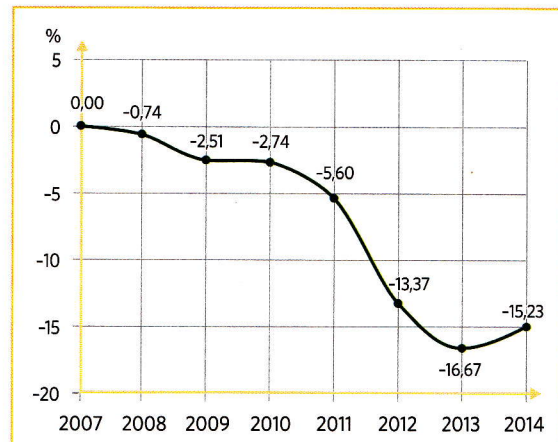
Tot i que el **consum d'aigua** més elevat és agrari, les zones urbanes en són altament consumidores. Abastar el nivell de consum creixent d'aigua fa necessari transvasar o dessalar, solucions que comporten un impacte ambiental i ecològic. A més, l'aigua subministrada a moltes zones urbanes, com a l'àrea metropolitana, procedeix de rius com el Llobregat o el Ter, on abans ha tingut altres usos; tot i que ha estat potabilitzada, la qualitat és escassa i la majoria de ciutadans no la destinen a *aigua de boca*. Cal millorar el subministrament d'aigua i, sobretot, fer-ne un ús més eficient i reduir-ne la seva demanda, ja que és un bé escàs.

La urbanització difusa

La puja constant dels preus dels habitatges fins a la crisi del 2007, l'estancament de llocs de treball a Barcelona, els canvis de la localització industrial, que ha prioritzat zones ben comunicades i sòls amb preus assequibles han provocat que la població se'n vagi de la zona metropolitana. Cada vegada augmenta més la distància entre el lloc de residència i el lloc de treball.

El territori català pateix les conseqüències d'aquest model de **dispersió de la població i de les activitats damunt un territori** cada vegada més extens: augment de consum de sòl urbà; intensificació del trànsit, especialment del transport privat; creixement per capita del cost de les despeses energètiques i de les infraestructures urbanes, com ara la gestió dels residus, el subministrament d'aigua, els equipaments públics...

LA GENERACIÓ DE RESIDUS MUNICIPALS

Font: Agència de Residus de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament de Territori i Sostenibilitat

El ràtio de generació per capita de residus per persona i dia el 2014 va ser d'1,33 kg. El mateix any, cada ciutadà va lliurar als sistemes de recollida selectiva 49,9 kg de fracció orgànica (FORM), 36,1 kg de paper/cartró, 21,6 kg de vidre i 17,3 kg d'envasos lleugers.

ELS CONSUMS DOMÈSTICS D'AIGUA MÉS ELEVATS

Àrea	Consum domèstic (milers de m ³)
Metropolità	221 449,7
Barcelonès	102 505,4
Baix Llobregat	36 290,8
Maresme	23 618,2
Vallès Occidental	40 482,1
Vallès Oriental	18 553,2
Catalunya	386 369,2

Font: Agència Catalana de l'Aigua.

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Organitza de manera simplificada en una mapa mut la configuració de la xarxa urbana catalana. Recorda d'incloure-hi la llegenda corresponent.
2. Quines ciutats catalanes tenen un paper rellevant en les connexions amb els grans eixos urbans i de comunicacions estatals i europeus. Per què?
3. De què en diem *segregació social*?
4. Què es pot deduir de les dades del gràfic amb l'evolució de la generació de residus municipals? I de la taula relativa als consums domèstics d'aigua?
5. Quines són les conseqüències que té la urbanització difusa a Catalunya?
6. Investiga com es podria reduir la manca de cohesió social i d'igualtat d'oportunitats al teu municipi?

Catalunya gaudeix de grans potencialitats que li han permès mantenir una situació de notable prosperitat en el context espanyol. Catalunya participa activament en la política europea d'Espanya, però també fa sentir la seva veu a través d'organismes que defensen els interessos de les regions europees. També coopera amb altres territoris d'arreu del món.

9.1. Catalunya en el context espanyol

El territori de Catalunya sosté un seguit de potencialitats que es deriven de la seva posició estratègica com a porta entre la península Ibèrica i la resta d'Europa. Al territori català també hi coincideixen dos dels principals corredors d'activitat econòmica d'Espanya (el de l'arc mediterrani i el de la vall de l'Ebre) i s'hi localitza un aeroport de primer ordre (Barcelona-El Prat) i dos dels ports principals de la Mediterrània (Barcelona i Tarragona).

L'economia catalana i l'espanyola

Coincidint amb el retorn de la democràcia a Espanya, l'economia catalana començà una transformació estructural: el pes de l'ocupació industrial, que el 1977 superava el 40,3 % sobre el total, s'ha anat reduint fins a un 18,7 % l'any 2016, mentre que els serveis han passat, en el mateix període, del 41,6 % al 74,1 % de l'ocupació. Dins del sector dels serveis hi destaca el **turisme**.

Catalunya és la primera destinació turística espanyola: el 2015 va rebre 19,3 milions de turistes procedents de l'estranger (el 22 % dels arribats a Espanya).

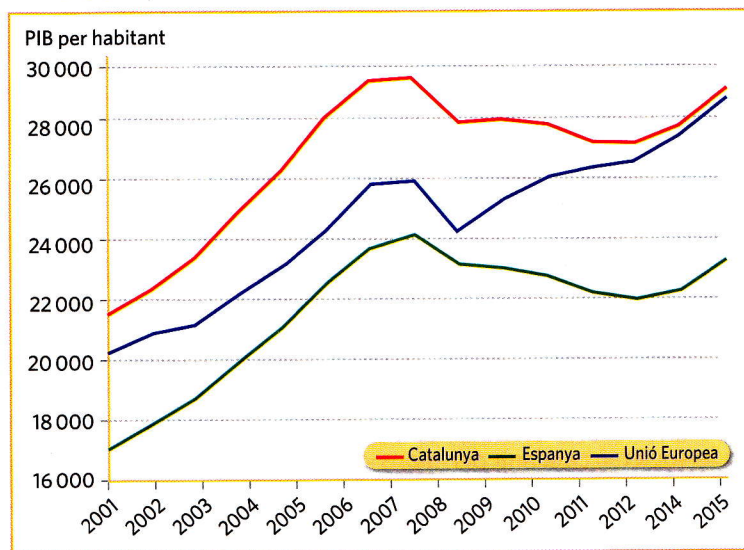
La modernització i la terciarització de l'economia han afavorit un creixement constant de la renda; així, des de l'adhesió d'Espanya a la UE l'any 1986, Catalunya ha passat de disposar d'uns ingressos per habitant equivalents al 86 % de la mitjana comunitària a superar-la àmpliament i situar-se a més d'onze punts per damunt (UE-28). Avui, els 7,5 milions de catalans suposen el 16 % de la població espanyola, però el pes del PIB català i de les exportacions equival, respectivament, al 20 % i el 28 % del total espanyol (2015).

La potencialitat de la regió metropolitana de Barcelona

La regió metropolitana de Barcelona, amb més de cinc milions d'habitants, encapçala, juntament amb Madrid, el sistema urbà espanyol i és, per població, la sisena regió metropolitana d'Europa.

El territori metropolità, a més del municipi de Barcelona i la seva conurbació immediata, l'integren diverses ciutats d'entre 50 000 i 250 000 habitants (Mataró, Granollers, Sabadell, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Vilafraanca del Penedès, etc.), que teixeixen per si mateixes una potent xarxa de relacions.

L'EVOLUCIÓ DEL PIB PER HABITANT

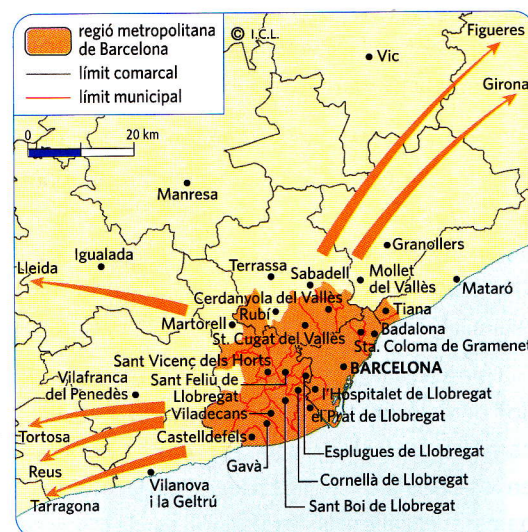

Font: Anuari d'Estadística de Catalunya. Idescat.

El sistema urbà a Catalunya

La potent trama metropolitana de la regió de Barcelona ha contribuït a integrar funcionalment i econòmicament el conjunt del territori català sense que s'hagi destruït la resta del sistema urbà.

Ben al contrari, aquest compta amb un bon nombre de ciutats mitjanes i petites (Figueres, Girona, Vic, Manresa, Igualada, Tarragona, Tortosa, Reus, Lleida) que articulen tot el territori per la seva funció de centres d'activitat i serveis. Amb tot, és ben cert que avui el conjunt de Catalunya pren sentit per les dinàmiques barcelonines.

Des que Catalunya recuperà el seu govern, i la democràcia retornà als ajuntaments l'any 1979, hi han millorat molt les infraestructures i els serveis urbans: algunes de les intervencions urbanístiques realitzades (especialment a Barcelona, però no només en aquesta ciutat) han atret l'atenció internacional fins a esdevenir un model de transformació urbana.

La societat civil catalana

La societat catalana, caracteritzada tradicionalment pel seu caràcter integrador i emprenedor, des de la primera del segle XX ha acollit nombroses iniciatives innovadores i creatives que li han permès liderar tant el desenvolupament econòmic com l'avantguarda artística i cultural d'Espanya. Les onades immigratòries successives, lluny de fragmentar la societat catalana per raons de llengua o d'origen, l'han projectat encara més lluny i més intensament. L'existència d'una societat civil potent (que inclou associacions de tot tipus, iniciatives solidàries, xarxes socials, etc.) n'hi hauria estat el factor explicatiu essencial.

Vers el reequilibri territorial

Per al conjunt d'Espanya, la implantació de l'Estat de les Autonomies i l'entrada a la Unió Europea són els dos factors polítics essencials que han comportat l'aplicació d'una sèrie d'importants plans i polítiques de desenvolupament territorial.

En aquesta línia, Catalunya ha estat sempre una contribuïdora neta als diversos Fons de Compensació Interterritorial entre les diverses comunitats autònomes, a través dels quals s'ha procedit a un repartiment solidari de la riquesa recaptada mitjançant els impostos.

En les comunitats autònomes més empobrides, tots aquests fons han suposat un volum molt notable d'inversions que han contribuït a la construcció d'importants infraestructures de transports i d'equipaments bàsics (sanitaris i educatius) i han fet possible que aquestes comunitats hagin tingut un creixement dels nivells de renda (PIB) i IDH per damunt de la mitjana espanyola.

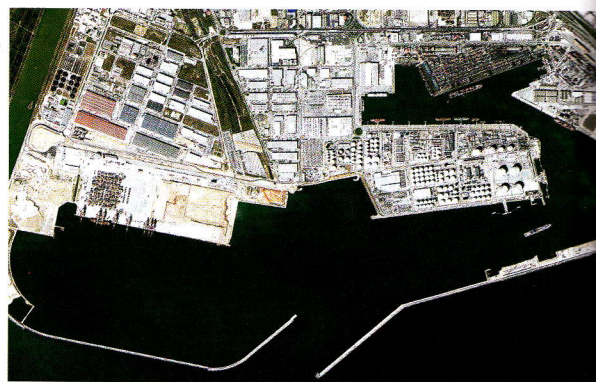
Per a aquestes comunitats, això ha suposat un increment en el nivell de vida tant per la quantitat com per la qualitat de les seves infraestructures i dels seus equipaments, fet que ha permès trencar moltes inèrcies culturals vinculades al retard i a la marginació i ha facilitat el reequilibri i la solidaritat entre regions.

Contràriament, ja sigui perquè es partia d'una millor posició relativa com pel fet que la crisi econòmica hi ha afectat d'una manera més directa i intensa, en les dues darreres dècades l'expansió de Catalunya ha estat més lenta i limitada.

Les inversions a Catalunya

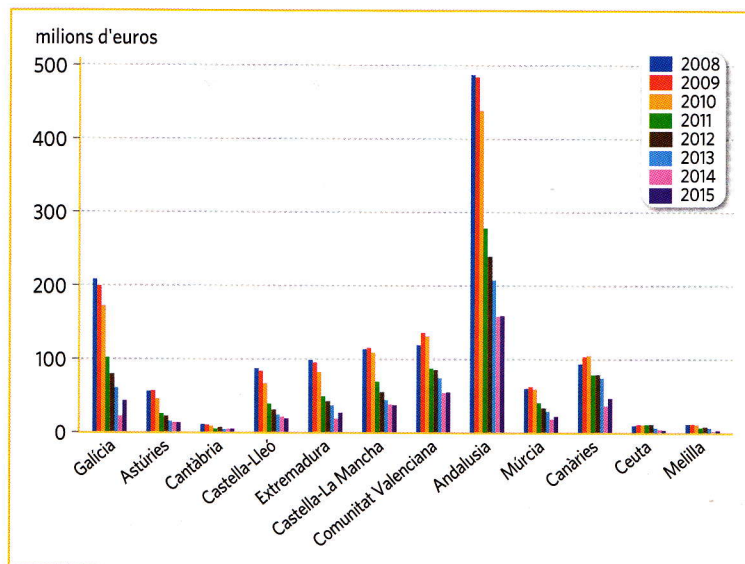
Catalunya ha millorat les infraestructures i els equipaments necessaris per dur a terme les seves iniciatives econòmiques gràcies a les inversions de la Unió Europea: transport ferroviari i construcció de carreteres, sanejament d'aigües...

Per exemple, l'última ampliació del Port de Barcelona permet acollir noves línies marítimes, oferir més serveis i consolidar-se com a porta d'entrada al sud d'Europa de les mercaderies de l'Extrem Orient.

El port de Barcelona és un dels ports comercials més importants del Mediterrani.

FONS DE COMPENSACIÓ INTERTERRITORIAL

Font: Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas.

En una primera etapa, de l'any 1984 al 1990, totes les comunitats autònomes rebien recursos per al seu desenvolupament i per atendre inversions. Però a partir del 1990 només en reben les regions més desfavorides.

9.2. Catalunya en el context internacional

Catalunya i la Unió Europea

Catalunya disposa de tres vies principals de participació a la Unió Europea:

- A través de la **política comunitària** que duu a terme Espanya.
- Participant com a regió al **Comitè de les Regions**, un òrgan representatiu dels ens regionals i locals a la UE que va entrar en funcionament l'any 1994, gràcies al Tractat de Maastricht. És una assemblea consultiva de la UE que vetlla per fer sentir la veu de les entitats regionals i locals europees en el procés de presa de decisions comunitari. Catalunya va tenir un rol molt destacable en la creació d'aquest organisme.
- Promovent activament el **moviment regional europeu** en el marc de diverses associacions i moviments com ara l'Assemblea de Regions d'Europa, la Comunitat de Treball dels Pirineus, els Quatre Motors per a Europa, l'Euroregió Pirineus-Mediterrània, etc., que tenen com a objectiu fomentar la integració europea mitjançant l'enfortiment d'una Europa de les regions, propera als ciutadans.

Catalunya i el món

A més de les relacions que manté Catalunya amb d'altres regions europees, intenta també projectar-se internacionalment a través de l'Institut Ramon Llull (cultura catalana), de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), que coopera en projectes de desenvolupament en pobles de la Mediterrània, l'Amèrica Llatina i l'Àfrica Subsahariana, i de les diverses delegacions de la Generalitat a diferents llocs del món.

L'Estatut

Capítol II.

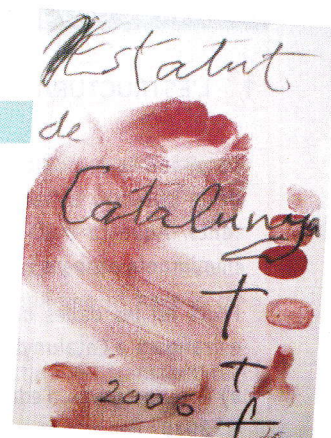
Relacions de la Generalitat amb la Unió Europea

Article 184. Disposició general

La Generalitat participa, en els termes que estableixen aquest Estatut i la legislació de l'Estat, en els afers relacionats amb la Unió Europea que afectin les competències o els interessos de Catalunya.

Article 185. Participació en els tractats de la Unió Europea

1. La Generalitat ha d'ésser informada pel Govern de l'Estat de les iniciatives de revisió dels tractats de la Unió Europea i dels processos de subscripció i ratificació subsegüents. El Govern de la Generalitat i el Parlament han de dirigir al Govern de l'Estat i a les Corts Generals les observacions que estimin pertinents a aquest efecte.
2. El Govern de l'Estat pot incorporar representants de la Generalitat a les delegacions espanyoles que participin en els processos de revisió i negociació dels tractats originaris i en els d'adopció de nous tractats, en les matèries que afectin les competències exclusives de la Generalitat.

COMPROVA EL QUE HAS APRÈS

1. Organitza en un mapa conceptual les potencialitats que permeten a Catalunya mantenir una situació de prosperitat en el context econòmic espanyol.
2. Com ha evolucionat el PIB català els últims anys? Quins canvis econòmics expliquen aquesta dinàmica?
3. Quin és el paper de la regió metropolitana de Barcelona en l'articulació del territori català?
4. Defineix què és el Fons de Compensació Interterritorial.
5. Quines són les vies principals de participació de Catalunya a la Unió Europea?

Les relacions internacionals de la Generalitat

L'Estatut recull la importància que tenen els mecanismes de cooperació i col·laboració en tots els estats políticament descentralitzats.

L'Estatut estableix que la Generalitat ha de participar en els afers relacionats amb la Unió Europea i reconeix la presència en institucions internacionals. Obrir delegacions a l'exterior, incorporar-se a tractats o convenis internacionals o treballar per la seva projecció internacional.

@ Amplia a la xarxa...

Per saber més sobre la promoció catalana a l'exterior, entra a:
www.tiching.com/752782

Índex

1. LA POBLACIÓ DE CATALUNYA ^{Bla 4 (+6)} 6

- 1.1. L'evolució de la població
- 1.2. La dinàmica de la població
- 1.3. La distribució de la població
- 1.4. L'estructura de la població
- 1.5. La població activa

2. LES MIGRACIONS A CATALUNYA ^{B4(T7)} 9

- 2.1. El pes de la immigració
- 2.2. Procedència de la població estrangera
- 2.3. Composició de la població estrangera
- 2.4. Distribució territorial dels residents estrangers
- 2.5. La situació dels immigrants estrangers
- 2.6. Els emigrants catalans

3. EL SECTOR PRIMARI CATALÀ ^{B3 T8} 12

- 3.1. Les zones agràries de Catalunya
- 3.2. Els conreus
- 3.3. Les explotacions agràries i la pagesia
- 3.4. La ramaderia
- 3.5. El devenir del camp català
- 3.6. La pesca

4. LA INDÚSTRIA A CATALUNYA ^{B3 T5} 16

- 4.1. La industrialització a Catalunya
- 4.2. Canvi en el model industrial
- 4.3. Indústria i recerca
- 4.4. Localització de la indústria a Catalunya
- 4.5. La indústria catalana en el conjunt de l'Estat

5. LES ACTIVITATS TERCIÀRIES A CATALUNYA. ^{B3 T10} EL COMERÇ, ELS TRANSPORTS I EL TURISME 18

- 5.1. L'activitat comercial
- 5.2. Els transports
- 5.3. El turisme

6. ELS SERVEIS SOCIALS PÚBLICS ^{B3 T10} 21

- 6.1. L'educació
- 6.2. La sanitat
- 6.3. La seguretat
- 6.4. Els serveis bancaris i financers

7. L'EVOLUCIÓ I EL PLANEJAMENT DE LES CIUTATS CATALANES ^{B4 T11} 22

- 7.1. Evolució de la morfologia urbana a Catalunya
- 7.2. Principis i objectius de l'ordenació territorial

8. L'ESPAI URBÀ A CATALUNYA ^{B4 T12} 24

- 8.1. La xarxa urbana catalana
- 8.2. Les problemàtiques de les ciutats catalanes

9. CATALUNYA EN EL MARC ESPANYOL I EUROPEU ^{B1} 27

- 9.1. Catalunya en el context espanyol
- 9.2. Catalunya en el context internacional

PREPARA L'AVUACIÓ 30

A. Albet Mas

D. Bosch Mestres

C. García Ruíz

N. González-Monfort

